...УДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

47-дохи жэлээ гарана

УРЯАД ҮНЭН

Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 277 (12979)
1969 оной ноябриин 26,
среда

Сэн 2 мүнгэн

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Устав зохёохо, Колхознигуудай бүхэсоюзна III съездэ бэлдэхэ комиссида

Нүхэр Л. И. Брежневэй хүтэлбэри доро колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект зохёохо, Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадугаар съездэ бэлдэхэ комиссиин заседани байгша оной ноябриин 24-дэ болоо.

Колхозууд болон районуудай суглаанууд, областьнууд, хизаарнуудай конференцинүүд дээрэ, колхознигуудай республиканска съезднүүд дээрэ, хэблэлдэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэлгын үедэ Уставай проектдэ оруулагдаһан ажаглалтанууд, нэмэлтэнүүдые комисси хаража үзөө.

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект зүбшэн хэлсэлгын үедэ оруулагдаһан а... болон дурадхалнуудые хараадаа абан, Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадугаар съездын зүбшэн хэлсэлгээр табиха гэжэ комисси шиидэв.

...ЛХОЗНИГУУДАЙ БҮХЭСОЮЗНА ГУРБАДАХИ СЪЕЗД

..., ноябриин 25. (ТАСС). Колхознигуудай гурбадахи съезд мүнөөдэр Кремлиин ... ордон соо нээгдээ.

... 10 час. Нүхэд Л. И. БРЕЖНЕВ, Г. И. ... А. П. КИРИЛЕНКО, А. Н. КОСЫГИН, ...РОВ, А. Я. ПЕЛЬШЕ, Н. В. ПОДГОРНЫЙ ... ПОЛЯНСКИЙ, М. А. СУСЛОВ, А. Н. ... болон П. Е. ШЕЛЕСТЫН орожо ерэхэдэ, ...айлшад тэдэниие халуунаар угтаа.

...хүдэлөөнэй ветеран, Колхознигуудай бү...дохи ба мүнөөнэй гурбадахи съездын ...иалис Ажалай Герой Т. С. МАЛЬЦЕВ ...дээ, эхилэлгын тобшохон үгэ хэлэһэн

Советскэ Союзай гүрэнэй гимнын аялган зал соо зэдэлэн дуулдаа.

Колхозой Жэшээтэ Уставые зохёохо талаар КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. БРЕЖНЕВ түрүүтэйгээр байгуулагдаһан комиссиин гэшүүдтэ шиидхэхы дуутай байха эрхэ Москвагай областнин Горькиин нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Социалис Ажалай Герой В. Ф. ИСАЕВАЙ дурадхалаар олгогдоо. Удаань съездын президиум 96 хүнһөө һунгагдаһан байна.

Аха дүү социалис ба бусад гүрэнүүдһээ делегацинууд съездэ ерээ гээд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. КОСЫГИН мэдээсээ. Харин айлшадые суглараршад халуунаар амаршалаа.

Һүүлээрнь съездын секретариат, мандатна ба редакционио комиссинууд һунгагдаа.

Колхозой шэнэ Жэшээтэ Устав тухай — Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадахи съездын зүбшэхэ зүйл нэгэн дуугаар баталагдаһан байна.

Түрүүлэгшээр һууһан нүхэр А. Н. Косыгин КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. БРЕЖНЕВТЭ үгэ үгөө.

Зал соо нэрьемэ альга ташалган болоо, амаршалгын үгэнүүд сууряатан дуулдаа. Бултадаа хүл дээрээ бодон зогсоо.

Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдаа, нэгэтэ бэшэ альга ташалган болоо.

Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадахи съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эльгээһэн амаршалгые нүхэр Л. И. Брежнев замхашагүй удаан альга ташалган доро уншаһан байна.

«Колхозой шэнэ Жэшээтэ Устав тухай» КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Д. С. ПОЛЯНСКИЙ элидхэл хээ.

...оной ноябриин 25-да Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадахи съезд дээрэ ...С-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ хэлэһэн үгэ

...!
...дай бүхэсоюзна гур... нээгдэһэнтэй да...нарые үнэн зүр...аад, хүдэлмэридөө ...ытнай хүсэхыем ...етскэ Союзай кол...й съезд гээшэ ма...бүхы совет арадай ...һон ехэ полити.... Энэ съезд колхоз...е саашадань хүг...е байгуулалтын зо...алтатайгаар шиид...э үүргэ дүүргэхэ ...агүй.

...һэн делегадуудай ...ективизациин лажа ..., хүдөө нютагууд... лажа мүндэлэн ...ото түүхэ мүн.

...лөөндэ анхан саг...адые, хүсэ шада...гөөр, айхабтар ехэ ...е дабан, тарияша...байдалда зоригжуу...эндэ харанабди. ...г зоригыень, олон ...болон туршалганууд ...й захяа заабари...үнэн сэхэ байһыень ...ет арад үндэрөөр

... таряашадай дунда ...эд энэ зал соо ... ветерануудтай хам...о хамгаалгын Агуу...ээтэ жэлнүүдэй бү... бэрхэшээлнүүдые ... дайнда һандаргаг...эргээлсээ.

...измда эсэргүү дай...лай баатаршалга ...е дараһан ниитэ ...хабтар ехэ хуби... колхозник эхэнэр...хэлэй үгөөр ханда-

... таряашадай залуу ... съездын делега...лсана. Манай со...нютагуудай ерээдүйн ... гарта. Аха үетэ...е үргэлжэлүүлэн, ... улам арьбадхан, ...шуул коммунизм ...э хэрэгтэ өөрынгөө ...хёохы эршэ шада...глэхэ гэжэ үнэн ...энэбди.

...һэн делегадуудай ...олонациональна оро... аха дүүгэй ёһоной ...та хани барисаае— ... энэ гайхамшаг ...ануудай нэгыень ... Манай Эхэ ороной ...атан энэ хуралдаан... байна.

...һэн хүндэтэ айлша... гүрэнүүдэй болон ... оронуудай ажалша ...үлөөлэгшэдые — ан...иэлэй талаар манай ...үнэн зүрхэнһөө амар-

...дай бүхэсоюзна гур... совет болон дэлхэйн ... анхаралые татажа ... проект тушаа, кол...лай бусад асуудал...этэрһэн үргэн ехэ ...бүхы совет хүнүүдэй ...ай, хүдэлмэришэдэй, ...ическэ интеллиген...эй, соёл культурын ...адай хабаадалсаһа... байна.

...дээрэ, областиин бо... конференцинүүдтэ, ... съезднүүд дээрэ ...партиин XXIII съез...-гай Пленумүүдэй зо...ые нэгэн дуугаар ...жэ бидэнэр баяртай...абди. Энэ политика ... хүдөө ажахые дэб...эсэл гэжэ колхозни...йна.

...ь, багша Владимир ... түрэһөөр 100 жэ...хээр манай ороной ... хүн түрэлтэнэй ... гайхамшагта үдэр...игуудай бүхэсоюзна ...д сугларба.

... мэтэ һайнаар ажал... һанал бодолые, аша ...е ойлгоогүй. Таряа-

шад гээшэ капитализмые унагаахын, социализмые байгуулхын түлөө тэмсэлдэ хүдэлмэришэн ангиин найдамтай союзнигынь мүн гэжэ В. И. Ленин тоолодог һэн.

Ленинэй үзэл сурталда үнэн сэхэ Соведүүдэй ороной ажалша таряашад хүдэлмэришэн ангиин дайшалхы, хэлбэришэгүй союзнигынь мүн байһанаа бүхы дэлхэйдэ харуулаа. Совет таряашад хүдэлмэришэн ангитай нэгэн хамта ороноо шэнэдхэн хубилгаа, мүн социализмые бэхижүүлэн хамгаалаад, мүнөө коммунис общество байгуулжа байна.

I.

Нүхэд! Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүшынхиэ манай орон дотор шэнэ, социалис байгуулалта хүдөө нютагуудта байгуулжа эхилһэн мартагдашагүй үе сагһаа хойшо хэдэн арбаад жэл үнгэрөө. Тэд хэды ехэ сагай үнгэржэ, үйлэ хэрэгүүд болојо, үетэнүүдэй һэлгэгдэбэшье, хүдөө нютагуудые хубилгахын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэгшэдэй—түрүүшын коммунарнуудай, хүдөөгэй коммунистнуудай, комсомолшуудай, багшанарай, селькор болон избачнуудай, хорин таба мянгатан хүдэлмэришэдэй, МТС, совхозуудай политотделэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажал хэрэгынь арад зоной мүнхэ дурасхаалда хэзээшье мартагдахагүй.

Эдэнэр агууехэ тулалдаанай түрүүшын баатарнууд байгаа. Энэ хадаа город болон хүдөөгэй пролетаринадай социализмын олон тоото дайсадтай тэмсэжэ байһан ангиин хурса тэмсэлэй үе байгаа.

Коллективизаци бэелүүлхэ үедөө партимнай кулагуудай болон ангиин бусад дайсадай галзуу шанга эсэргүүсэлтые нуга даража, троцкистнууд болон баруунай оппортунистнуудта эсэргүү нэтэрүү шанга тэмсэл ябуулһан байна.

Эдэ бүгэдэ мүнөө түүхэ болоо. Харин социализмын хэрэг холо урагшаа дабшаа. Дэлхэйн элдэб түбинүүдтэ социализм байгуулжа байгаа олон миллион хүнүүд бидэнтэй нэгэн хамта байна. Тиин манай хэрэгые дэмжэжэ, бидэнтэй халуун барисаатай байжа, манай хүдэлмэридэ, дүй дүршэлдэ анхарал хандуулжа байһанайнь түлөө бидэнэр тэдээндэ баясхалангаа хүргэнэбди.

Бидэнэр энээн тухай тон үнэн зүрхэнһөө, тон сэхээр хэлэнэбди. Совет хүнүүд социализм байгуулха үедөө уласхоорондын капиталтай тэмсэхэ гээшэ юун бэ гэжэ бодото һайнаар ойлгоо, хани барисаан гээшэ ямар ехэ үнэтэй зүйл бэ гэжэ ойлгоо. Суг хамта ябахада, эгээн хүшэр харгышье сэбэр сэхэ мэтээр һанагдаха юм.

Хүдөө нютагуудта социалис хубилалта бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй бүхы үе шатануудта коммунис партимнай Ленинскэ кооперативна түсэбые хүтэлбэри болгон ябаа.

Коллективизаци бэелүүлхэ замда хэдэн олон бэрхэшээлнүүд ушарха, түбхын түрүүндэ манай ороной технико-экономическа талаар гээгдэнги байһаниинь, мүн таряашадаймнай үмсын зөөридэ обтонги байдагынь ехэ бэрхэшээл ушаруулха гэжэ партимнай һайн ойлгоо. Мүн тэрэ үедэ дэлхэй дээрэ пролетариадай диктатурын ори ганса орон байһан манай гүрэнэй хэсүү бэрхэ эрхэ байдалда байһыень хараадаа абадаг һэн. Капиталис хүреэлэлтэ, сэрэгэй хүсөөр манай орондо добтолхо гэһэн саг үргэлжын аюул, социалис хубилалтые шадаал һаа богонихон болзор соо үнгэргэхые эриһэн байна.

Партимнай коллективизациин замые тушаан болојо, таамаг тэмгэ абаа бэшэ. Энэ зам наукын ёһоор үндэһэлэгдэнхэй, түүхын хүгжэлтөөр тодоронхой юм. Энэ замые тоонгүй байжа гү, али тойрон гаража болохогүй байгаа.

Коллективизациин жэлнүүд хүдэлмэришэд болон таряашадта политическэ талаар хатуужан, ангиин талаар сэсэн мэргэн болохо бодото һургуули болоһон байна. Таряашад гансал хүдэлмэришэн ангитай хол-

боо барисаатай байхадаал, Ленинскэ партиие тойрон нягтаар жагсанхай байхадаал эрхэ сүлөөтэ, зол жаргалта байдал тухай үе хэтынгээ бодолые бэелүүлжэ шадаха гэжэ бодото хэрэг дээрэ ойлгоо һэн.

Колхозно байгуулалтын жэлнүүдтэ бидэнэр зарим тэды алдуу эндүүшье гаргаабди. Гэбэшье энэмнай зохёон бэдэрэлгын алдуунууд, дүй дүршэлгүй байһанһаа гараһан алдуунууд байгаа. Партимнай алдуунуудаа эрэлхэгээр элирүүлжэ, тэдээн тухай арад зондоо сэхэ хэлэжэ, заһан заларуулжа байгаа. Гэтэр революциин ехэ хэрэгтэ үзэгдэһэн энэ алдуунуудые дэбэргэхэ дуратайшуулай мүнөө хүрэтэр үзэгдэдэг байһаниинь гэмшэлтэй.

Коммунис партимнайшье, совет арадшье колхозно байгуулалтые нэгэн адляар сэгнэнэ. Колхозно байгуулалта гээшэ манай агуухэ түүхэтэ түйлалта мүн.

Колхозно байгуулалтын илалта түйлаха хэрэгтэ хүдэлмэришэн ангги элитэ ехэ үүргэ дүүргээ. Энэ ангимнай таряашадта трактор, комбайн, автомобильнууд болон бусад техникэ үгөө; мүн колхозуудые бии болгохын, бэхижүүлхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсээ. Партиин хүдөө нютагуудта эльгээгдэһэн эрхим һайн түлөөлэгшэдынь таряашадтай хамта түрүүшын колхозуудые эмхидхээ. Тэдэнэй олониинь колхозно байгуулалтада ами наһаяа зорюулаа.

Хүдөө нютагуудые социалис ёһоор хубилгаха хэрэгтэ совхозуудай хүдэлмэришэд ехэ хубита оруулаа. Тэдэнэр томо ажахые эрхилхэ үльгэр жэшээ харуулна. Мүнөө совхозууд хүдөө ажахын продуктнуудаар ороноо хангаха хэрэгтэ нилээд ехэ үүргэ дүүргэжэ байна.

Манай совет интеллигенциин ажал ябуулгань бүгэдэ арадай һайшаал баясхаланда хүртэмөөр. Хэдэн мянган мэргэжэлтэд — багшанар, врачнууд, агрономууд, газар эсхэмжэлэгшэд, механигууд—хүдөө нютагуудта ажаллахаар ошожо, тэндэ социалис харилсаа батажуулхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсээ.

Зохёохы ажал эрхилдэг интеллигенцимнай хүдөө нютагые социалис ёһоор хубилгаха агууехэ хэрэгтэ өөрынгөө уран бүтээлнүүдээр партидаа, арад зондоо туһалаа. Михаил Александрович Шолоховой «Хахалагдаһан шэнэ газар», Федор Иванович Панфёровой «Бруски», Владимир Петрович Ставскиин «Гүйдэл» болон бусад олон зохёолнуудые һанаад үзэгты.

Һүүлэй жэлнүүдтэ социалис хүдөө нютаг тухай, тэндэ мүнөө үеын социалис деревнидэ болојо байгаа үйлэ хэрэгые гүнзэгыгөөр, һуудаг хүнүүд тухайнь олон һайн зохёолнууд бэшэгдээ. Мүнөө үеын социалис деревнидэ болојо байгаа үйлэ хэрэгые гүнзэгыгөөр харуулһан шэнэ хурса зохёолнуудые манай литераторнууд, искусствын ажал ябуулагшад бүтээхэ бээзэ гэжэ найданабди.

Хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай болон совет интеллигенциин революционно ёһоор ханилан ажаллаһанай ашаар социализм илан мандажа, хүдөө ажахын бүхы материально-техническэ үндэһэ һуури, таряашадай бүхы ажабайдалынь үнрэһөөрөө шэнэлэн хубилаа.

Колхозно байгуулалтын ашаар таряашад шэнэ байдалда һуудаг болојо, дарлалта мүлжэлтэ, үлэсхэлэн байдал, өөрынгөө түлөө, бүлынгөө, ажахынгаа түлөө хододоо айжа шэшэржэ байха ябадалые мэдэхээ болиһон байна. Урда хуушан сагта таряашан дарлагдажа, үзэг бэшэг мэдэхэгүй, ямаршье эрхэгүй, хамгаалха аршалха хүсэгүй байгаа. Байгаалиин һүрөөтэ хүсэн болон бусад хатуу үзэгдэлнүүдэй үмэнэ ори гансаараа үлэдэг һэн гэжэ ахамад үеын хүнүүд һайн мэдэхэ байна.

Колхозно таряашаниие хүшэр хүндэ хуушанай байдалһаа мулталжа, ажабайдалда бата бэхи һуури олгожо, хуби заяанайнь ёһотой эзэн болгоо. **Харин энэмнай, нүхэд, агууехэ хэрэг лэ!**

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-

ехэ дайн һаяхан мүндэлһэн колхозно байгуулалтада һүртэ шанга шалгалта болоо. Колхозно таряашад Эхэ орондоо, колхозой байгуулалтада айхабтар үнэн сэхэ байһанаа дайнай жэлнүүдтэ харуулаа, харин колхозууд совет общестын түгэс хүсэнүүдэй нэгэниинь байгаа.

Буржуазна политигууд, хуурмаг теоретигүүд колхозно байгуулалтые хардажа, үмсын ажалые али ооло-хоор магтаһаар зандаа. Тэдэ буржуазна номнолшод хэды ехээр мэхэ башаа гаргабашье, капиталай оронуудта олон миллион таряашадай болон фермернүүдэй ажахын үгыржэ, ан зэрлигээр һандаргагдажа, хооһоруулагдажа байһыень далдалжа шадахагүй.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэхи капиталис хүдөө ажахын хүгжэлтэнь агууехэ Ленинэй иимэ үгэнүүдэй топ зүб байһые баримталан харуулна: «Капитализм газар ажалай техникые һайжаруулжа, тэрэниие урагшань дабшуулна, гэбэшье олон түмэн жэжэ үйлэдбэришэдые үгырүүлэнгүй, дарангүй, зобоонгүйгөөр энэ хэрэгээ бэелүүлжэ шадахагүй байна» (В. И. Ленинэй зохёолнуудай гүйсэд сугл., 19 т., 343 нюур).

Энэ талаар зарим тэды баримта дурдая. Жэшээнь, США-да һүүлэй 18 жэлэй туршада 2 миллион 600 мянга гэхэ гү, али орон соохи фермернүүдэй бүхы ажахын 46 процентнь үгырүүлэгдээ. ФРГ-дэ мүн лэ энэ турша соо таряашадай ажахынуудай тоо 600 мянга шахуугаар гэхэ гү, али 26 процентээр доошолоо, Италида 1961—1967 онуудта жэл бүри дунда зэргээр таряашадай 67 мянган ажахы хооһоржо байгаа. Игэжэ үгырһэн фермернүүд ехэнхидээ батрагууд болодог гү, али оройдоо ямаршье ажалгүй болодог байна.

Буржуазна номнолшод манай таряашадта баһа иимэ хуби заяа хүсэнэ гээшэ гү? Совет таряашад хүдөө нютагуудай саашадаа дабшаха замые үни хада бусалтагүйгөөр, эсэслэн һунгажа абаа бшуу. Манай таряашад ондоо замые бэдэрнэгүй, тэдээндэ ондоо зам хэрэггүй.

Совет таряашадай болон манай бүхы ороной хуби заяанда колхозно байгуулалтын айхабтар ехэ түүхэтэ үүргэ дүүргэһыень үлүүсэ сэгнэхын аргагүй.

Политическэ талаар абажа харабал, колхозно байгуулалта совет гүрэниие, мүн тэрэнэй гол тулгуури болгшо хүдэлмэришэн болон таряашадай холбоое бэхижүүлээ, ниитын үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ, бүхы гүрэнэй хэрэгүүдые шиидхэхэ хэрэгтэ таряашадай хабаадалсаха бодото эрхэ нүхэсэл бии болгоо.

Экономическа талаар абажа харабал, колхозно байгуулалта томо үйлэдбэриин бүхы булюу зүйлнүүдые социализм, коммунизмын аша туһада зорюулжа, хүдөө ажахые мүнөө үеын индустриальна үндэһэн дээрэ хүгжөөхэ арга олгоо.

Социальна талаар абажа харабал, колхозно байгуулалта ажалша таряашадые мүлжэлтэ дарлалтаһаа, үлэсхэлэн байдалһаа мулталхаһаа гадна, хүдөө нютагуудта ниитын шэнэ харилсаа тогтоохо арга олгоо. Энээнэйнь ашаар совет обществодо ангинуудай хоорондын илгаануудые сүм усадхаха арга олдоно.

Кооперации тухай агууехэ Ленинэй һургаал, таряашадай асуудал тушаа партиин бэелүүлдэг политика үе сагай шалгалтые тон һайнаар дабажа гараба. Хүдөө нютагуудта социализм байгуулха гээшэ таряашадай зол жаргалтай болохо, бүхы ажалшадай элдин элбэг байдалтай болохо тон ганса зам гэжэ СССР-эй болон бусад социалис оронуудай дүй дүршэл айхабтар элеэр тодорхойлон харуулаа.

II.

Нүхэд!

Бидэнэр мүнөөдэр колхозно байгуулалтын түүхэ тухай хөөрэхэдөө, гансал үнгэрһэн баатарлиг үе сагые магтан дуудахын түлөө тиигэнэ бэшэбди. Бидэнэр ерээдүйн сагта һургаал болгохын түлөө үнгэрһэн түүхээ һанан һанан дурданабди. Манай

совет арад коммунис обществын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулжа байна.

Энэ агууехэ зорилго бэелүүлгэдэ ороной хүдөө ажахые али бүхы талаар хүгжөөхэ гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай.

Хүдөө ажахые амжалтатайгаар дэбжээхэ хамаг бүхы шухала юумэн манда бии. Уужам дэлгэр газар таряалан, социалис ёһоор эмхидхэһэн хүдөө ажахын томо предприятинууд, түгэс хүсэтэ промышленность, түрүү эрдэм ухаан, ажал хэрэгтэ хатуужаһан түгэс мэргэжэлтэ кадрнууд, мүн эсэстэ, хүдөөгэй олон миллион гайхамшаг ажалшад манда бии гээшэ.

КПСС-эй XXIII съезд, ЦК-гай мартын, майн болон октябриин Пленумүүд мүнөө үедэ хүдөө ажахын талаар манай бэелүүлхэ политикын гол шэглэлые, тодорхой зорилгонуудые элирүүлһэн байна. Бидэнэр партиин политика дотор гүрэнэй аша туһые, манай бүхы обществын аша туһые колхоз болон колхознигуудай аша туһатай зүбөөр тааралдуулхые эрмэлзэдэгбди.

Энэ политикын гол шэглэлынь ямар бэ? Хэрбээ тобшоор хэлэбэл иимэ. Түбхын түрүүндэ хүдөө ажахын машинно-техническэ үндэһэ һуурииие саашадань бэхижүүлхэ, һайжаруулха, газар уһаяа үргэн ехэ хэмжээгээр һайжаруулжа, химиие ехээр хэрэглэхэ. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгые шэнэ гуримаар түсэблэхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие экономическа ёһоор урмашуулха гээшэ энэ политикын шухала онсо өөрэ зүйл мүн.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар партиин зохёоһон программые бодото хэрэг дээрэ эрид шууд бэелүүлхэ гээшэ манай зорилго мүн. Хэһэн, бүтээһэн хэрэг дээрэһээ өөһэдынгөө хүдэлмэриин үрэ дүн тухай хэлэхэ ёһотойбди. Бидэнэр өөрынгөө ажал ябуулгые үнэн зүбөөр сэгнэхэ ёһотойбди. Амжалта түйлалтануудаа дан ехээр хэтэрүүлэн магтаха, һайрхаха ёһогүйбди, гэбэшье мүн амжалтануудтухайгаа абяа аниргүй байха ёһогүйбди. Харин гол шухала зүйл гэхэдэ, дутуу дундануудаа зүбөөр элирүүлжэ, саг соонь тэдэниие усадхажа, түсэбүүдтээ, ажал хүдэлмэридөө зохихо заһабари оруулжа байха хэрэгтэй. Ажабайдал гээшэ нэгэ газартаа тогтоод байдаггүй, харин бидэнэй үмэнэ саг үргэлжэ шэнэ асуудалнуудые табижа байдаг.

Нүхэд! Колхозой таряашад, совхозой хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна, советскэ болон газар таряалангай органууд XXIII съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэлтэ болгон, эдэ жэлнүүдэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриие дэбжээхын тулада ехэ оролдолго гаргаа. Газар таряалан болон мал ажалые хүгжөөхэ талаар бүхы союзна республиканууд, областьнууд болон хизаарнууд һайн үрэ дүн түйлаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ тушаа съездын болон ЦК-гай Пленумүүдэй абаһан шиидхэбэринүүдэй хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһан тухай зарим тэды баримтануудые таанадта дуулгахыемни, нүхэд делегадууд, зүбшөөгыт.

1965—1968 онуудай туршада хүдөө ажахын продукциие ниитэ дээрэнь абалгын жэлэй дунда зэргын хэмжээн урдахи дүрбэн жэлэйхитэй сасуулбал, 18 процентээр ехэ болоо, таряа абалга 15 процентээр, мяха—20 процентээр, һү—24, түүхэй хлопок—22, саахарай свёкло—47, наран сэсэг—25 процентээр ехэ болоо.

Ажалай бүтээсын дээшэлүүлэгдэһэнэй ашаар лэ хүдөө ажахымнай нилээд ехээр дэбжээ. Мүн гүрэнэй зүгһөө хүдөө ажахын продуктнуудые худалдажа абалга ехэ болоо. Урда жэлнүүдэйхидэ орходоо эдэ жэлнүүдтэ үйлэдбэри болон бэлэдхэл ехэ болгохо темп үлүү байгаа.

Эдэ бүгэдын ашаар хүн зомнай эдеэ хоол ехээр хэрэглэдэг болоо. Тусхайлбал, хүн бүхэн дээрэ абажа үзэхэдэ, 1969 ондо мяха хэрэглэлгэ 1964 онойхидо орходоо 8 килограммаар, һү хэрэглэлгэ 50 килограммаар, үндэгэ—36 хэһэгээр дээшэлээ.

Байгша он хүдөө ажахыда ехэ бэрхэтэй жэл байгаа гэжэ таанар мэдэнэт. Ороной олон нютагуудта ган гасуур, саг уларилай аюул үзэгдөө. Гэбэшье энэ жэлдэшье хүдөө ажахын гол продуктнуудые абалга болон бэлэдхэлгэ һүүлэй 4 жэлэй жэл бүриин дунда зэргын хэмжээнтэй адли шахуу байха юм.

Хүдөө ажахыдахи капитальна хүдэлмэридэ оруулагдадаг мүнгэ зөөри нилээд ехэ болоо. Гэбэшье зарим ушар шалтагаанһаа болојо, энэ талаар хараалһан бүхы түсэбөө дүүргээдүйбди. 1965—1968 онуудай туршада гүрэн болон колхозуудай капитальна хүдэлмэридэ зорюулһан һомололгонь урдахи дүрбэн жэлэйхидэ орходоо 19 миллиард түхэригөөр ехэ байгаа.

Һүүлэй жэлнүүдтэ колхозой экономикодо, колхознигуудай ажабайдалда нилээд ехэ хубилалта болоо. Мүнөөнэй колхозууд болбол шэнэ техникээр зэбсэглэгдэһэн, мэргэжэл түгэлдэр олон кадрнуудтай хүдөө ажахын томо предприятинууд болонхой. Мүнөө дунда жэшээгээр колхоз бүхэндэ 50 гаран трактор, хэдэн арбаад ашаанай автомобиль, комбайн, электромотор болон бусад ондоо техникэ хүртэнэ. 1935 ондо, Колхознигуудай бүхэсоюзна II съездын болојо байхада, колхозуудай гол фонднуудай үнэнь тухайлхала, 5 миллиард түхэриг гэжэ тодорхойлогдожо байгаа. Харин үнгэрэгшэ жэлдэ энэ хэмжээн (сасуулагдамал сэнгээр) аяар 40 миллиард түхэригтэ хүрөө гэхэ гү, али 8 дахин ехэ болоо.

Хубилдаггүй түсэбүүдэй тогтоогдојо, колхозой продукциие худалдан абаха экономическа талаар зүб сэнгэй тогтоогдоһоной ашаар колхозуудай үйлэдбэриие улам хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ арга олдоо. Һүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудай олзо доход болон колхозуудай ажал хүдэлмэриин түлбэри нэгэ хахад дахин дээшэлээ. Хүдөө нютагуудай улам болбосон түхэлтэй болојо байна. Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада энэ хэрэгтэ гансал колхозуудай гаргаһан гаргаша хоёр дахин шахуу ехэ болоо.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

„АЛАС-ДУРНА“ ҮҮДЭЕЭ СЭЛИБЭ

Үдэрэй 12 сагта культурын институдай шэнэ байшан соо хүн зон дүүрэшөөд байба. «Совет Алас-Дурна» гэжэ уран зурагай выставкын нээгдэтэр хэдэхэн минута үлэнхэй...

Уданшьегүй зайн галнууд носоогдожо,выставкын нээгдэлгэндэ зорюулагдаһан митинг эхилбэ. Тэрэниие республикын культурын министр П. Н. Нимаев нээбэ. Эгээл түрүүн КПСС-эй обкомой секретарь А. А. Бадиев амаршалгын үгэ хэлээ. Тус выставкын республикын соёл культурын ажабайдалда тон ехэ удха шанартай байһыень үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Удаань РСФСР-эй уран зураашадай холбооной секретарь О. К. Комовто үгэ үгтэбэ. Монголһоо ерэһэн айлшан, МНР-эй Арадай уран зурааша, Арадай Ехэ Хуралай депутат, гүрэнэй шангай лауреат, МНР-эй уран зураашадай холбооной секретарь нүхэр Ядамсүрэн уран зураашадые, сугларагшадые халуунаар амаршалба. «Тус выставкэ юугээрээ һонин бэ гэхэдэ,—гэжэ СССР-эй уран зураашадай холбооной секретарь, Белоруссиин уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ В. С. Горемыко амаршалгынгаа үгэ соо тэмдэглэбэ,—ленинскэ национальна политикын бүри мүһэн нлаһые гэршэлнэ. Юуб гэхэдэ, эндэ Алас-Дурнада, Сибирьтэ ажаһуудаг, хүдэлдэг 16 яһанай уран зураашадай бүтээлнүүд табигдаа». Улаан-Үдын залуушуулай болон ажалшадай зүгһөө Г. Шестяков, В. И. Маякова гэгшэд үгэ хэлээ.

Һүүлдэнь А. А. Бадиев В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан выставкые нээгдэһэн дээрэ тоолобо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь А. А. Бадиев выставкэ нээжэ байна.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ҮГЫН ТҮГЭСХ

(Эхниинь 1-дэхи нюурта).

Экономикын дэбжэжэ, социальна эрхэ байдалай һайжархатай хамта хүдөөдэ соёл культура дээшэлнэ. Совет таряашан гээшэ эрдэмтэй хүн юм. Колхознигуудай гурбанай нэгэһээ үлүүнь дээдэ, дунда һургуулитай. Энэ хадаа, нүхэдүүд, асари ехэ илалта гээшэ. Бүридхэгшэдэй баримтын ёһоор, манай съездын делегадуудай хахадынь шахууһь мүн лэ дээдэ, дунда һургуулитай зон байна гэжэ баяртайгаар мэдээсэнэбди. Олон колхознигууд таряаланшуудта, фермэнүүдтэ хүдэлжэ байха зуураа дээдэ һургуулинуудта, техникум болон дунда һургуулинуудта һуралсана. Хүдөөгэй ажалшад 100 миллион гаран газетэ болон журналнуудые захижа уншана. Энэ хадаа мүн лэ ехэ илалта болоно.

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ наука болон техникын үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэһэнэй ашаар колхознигуудай ажалай шэнжэ шанар хубилжа, тэдэнэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ арга олдоно. Мүнөө колхозуудта 2 миллион гаран механизатор, мүн дээдэ, дунда һургуулитай 330 мянга шахуу мэргэжэлтэд ажаллана.

Механизаторнууд, малай фермын хүдэлмэрилэгшэд болон бусад колхознигууд ехэнхидээ өөрынгөө ажал хэрэг һайн мэдэдэг, техникэ болон эрдэм ухаа эзэмшэхэ гэжэ оролдодог хүнүүд юм. Тэдэнэр мэргэжэлтэдтэй хамта хүдөө нютагуудта мүнөө үеын үйлэдбэри эрхилжэ болбосон ёһые батадхахые оролдоно.

Тиимэ болохолоороо, хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадань дэбжээхэ, арад зоной хэрэглэмжэые бүри дүүрэнээр хангаха шухала хэрэгтэй материально-техническэ болон социально-экономическа эрхэ нүхэсэл мүнөө үедэ совет хүдөө нютагуудта бии болгогдонхой гээшэ.

Зүгөөр комплексноор онъһожоруулха, хими хэрэглэхэ, газарые ехээр һайжаруулха гэхэ мэтэ томо асуудалнууд гурба-дүрбэн жэлэй туршада шиидхэгдэхэгүй гэжэ, нүхэд, таанад, һайн ойлгоно ёһотойт. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада саг, материальна зөөри хэрэгтэй. Гадна үйлэдбэриин шухала үндэһэ һуури, мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ ёһотой юм.

III.

Нүхэдүүд!

Хүдөө ажахын экономическа үндэһэн һуурине улам бэхижүүлхын, хүгжэлтыень бүри түргэдхэхын тулада тэрээндэ һүүлэй жэлнүүдтэ мүнгэ зөөри бүри ехээр һомолоойби гэжэ би хэлээ һэм. Парти ба правительство хадаа колхоз, совхозуудые хүдөө ажахын техникээр, минеральна үтэгжүүлгэнүүдээр, транспортна хэрэгсэлнүүдээр бүхы хэмжээгээр хангаха хараа бодол саашадаашье шууд сэхээр бэелүүлхэ, газар һайжаруулгада мүнгэ зөөри бүри ехээр һомолхо, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые ба бэлэдхэлгые урмашуулха.

Ашаанай автомобильнуудые бүтээхэ шэнэ томо заводой, хүдөө ажахын машина бүтээлгын хэдэ хэдэн предприятинуудай барилга, жэшээлхэдэ, бүри һаяар эхилхэ байна. Промышленность хадаа бүри ехэ бүтээсэтэй тракторнууд ба комбайнуудые үйлэдбэрилдэг. тракторна ба автомобильна прицепүүдые улам олоор гаргадаг болохонь.

Газар уһалалгада ба мал ажалай фермэнүүдые хангалгада хэрэгтэй болохо техникые бүри олоор үйлэдбэрилэн гаргаха шухала болоһон дээрэһээ, энэ техникые бүтээдэг хэдэ хэдэн предприятие тусхай мэргэжэлдэ оруулха, тэдэниие нэгэн газарһаа хүтэлбэрилдэг байха маанадтаа шухала болоно.

Хүдөө ажахые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуурине бэхижүүлхэ гээшэ орсной арадай ажахые хүгжөөхэ талаар мүнөө зохёогдожо байһан шэнэ табан жэлэй түсэбэй гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь болоно.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай. тэрэниие хүтэлбэрилгын хүдэлмэриие нарин нягта, холбоотой һайн болгохо, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулхын, эмхитэй, журамтай. даалгагдаһан хэрэгэйнгээ талаар бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй моральна ехэ харюусалгатай байхын түлөө үдэр бүриин тэмсэл хэхэ мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала болоо.

Республика, хизаар, область бүхэндэ, колхоз, совхоз бүхэндэ, бүхы түбэй органууд болон министерствэнүүдтэ түсэбүүдые дүүргэхэ талаар тодорхой ажал хэрэг бүтээхэ хэрэгтэй болоно. Энэ хадаа хүдөө ажахые саашадань дэбжээхэ шухалын шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн мүн болоно бшуу.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар бүхы ажал хүдэлмэреэ хэхэдээ ороной хүн зоной жэл ерэхэ тудам олон болоһоо байһан тухай, манай арадай эрилтэ хэрэглэмжын улам ехэ болоһоо байһан тухай бидэнэр мартаха ёһогүйбди. Гүрэнэй нөөсэтэй байха шухала байһан тухай би эндэ хэлэнэгүйб. Иимэ нөөсэгүйгөөр бидэнэр байжа шадахагүйбди. Энэ хадаа манай арадай ажахын хараануудта анхаралда абтадаг байна.

Нүхэд, хүдөө ажахын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөлгэ таһаа—колхознигууд, колхозно эдэбхитэд, мэргэжэлтэд, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ба хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдһөө шилээд ехээр дулдыдаха болоно.

Хүдөө ажахыда хамаатай угаа олон асуудалнуудһаа энэ шухала һалбариие дэбжээхэ хэрэгтэ гол шухала удха шанартайнуудтань таанадай анхарал хандуулхые би илангаяа хүсэнэб.

Хамагай түрүүндэ газар тухай, тэрэниие ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, үрэжэлыень дээшэлүүлхэ тухай асуудалда тогтоё. Хүнэй ажабайдалда газарай ямар ехэ удха шанартай байһаниинь таанадта, пэлиин ажалшадта, илангаяа ойлгосотой. Газар хадаа манай хүсэнэй ба манай баялигай эшэ үндэһэн болоно.

Колхозууд угаа үргэн дэлгэр таряалантай газартай, сабшалантай, бэлшээринүүд болон ой модотой. Нүхэдүүд, газар таанадай гарта байна, колхозно бүхы таряашад тэрэниие али болохоор гамнаха, гектар бүриинь үрэжэлые дээшэлүүлхэ уялгатай.

Газар таряалангые бүри болбосоноор эрхилхын, газарай хүрьһэ гэмтэлгэһээ хамгаалха хүдэлмэри хододоо эмхидхэхын, тэрэнэй үндэһөөр үндэр, тогтууритай ургаса абахын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэл хэхэ шухала гэжэ партийна, правительственнэ документнүүд соо, тэрэшэлэн газар тухай СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаһан хуули соо нэгэтэ бэшэ заагдаһан байдаг.

Энээн тухай мүнөө үшөө дахин һануулха хэрэгтэй болоно. Юуб гэхэдэ, газарые хамгаалалга, тэрэнэй үрэжэл дээшэлүүлгэ—хүдөө ажахыда саашанхи дэбжэлтэ хангаха зайлашагүй шухала эрхэ нүхэсэл болоно бшуу. Энэ хадаа гүрэн түрын угаа ехэ удха шанартай асуудал мүн.

Колхоз, совхозууд газараа һайжаруулхын тулада үдэр бүхэндэ хүдэлхэ уялгатай, тиигээгүй һаа газарнай бүри бага продукци үгэжэ, маанадые улам муугаар тэжээдэг болохол.

Манай Эхэ ороной газар дайдын уужам дэлгэр байһаарнь бидэнэр омогорходог байнабди. Зүгөөр газарайнмай нөөсэ манайда хизаарлашагүй ехэ гэжэ тоолодог дээрэһээ зарим хүнүүд эндүүтэй тобшолол хэнэ. Газарнай баралдашагүй бэшэл даа. Мүнөө үедэ орон доторхи хүн бүхэндэ 0,94 гектар таряалангай газар хүртэдэг. Хүн зоной олон болоһоо, барилганууд үргэдхэгдэжэ байһанһаа уламжалан, таряалангай газарай талмай нэгэ хүндэ абажа үзэхэдэ жэл ерэхэ тудам үсөөн болоһоол байдаг юм.

Газартаа угаа гамтайгаар хандахамнай, заатагүй шухала болодог предприятинуудые барилгада газар таһалжа үхэдөө нарипаар, бодолтойгоор хандахамнай маанадта шухала болоно бшуу. Тиихэтэй хамта ашаг үгэдэг элдүүриин газарай талмайн бага болохогүйн, харин улам бүри нэмэжэл байха тухай оролдолго гаргаха маанадта шухала болоно гээшэ.

Газарай хүрьһэ хамгаалха гээшэ манай бүхы общественэ хэрэг болоно. Газарые ямараарше муудуулгые олониитэдэ харша ябадал гэжэ тоолохо хэрэгтэй. Газарта хобдог хомхойгоор, хайша хэрэгээр хандагшад, тэрэнэй үрэжэлые дээшэлүүлдэггүйшүүл арадай байдал һайжаруулха материальна гол эшэ үндэһые һуларуулна бшуу.

Нүхэдүүд! Газар үргэнөөр һайжаруулха, хүдөө ажахыда хими хэрэглэхэ программые манай парти хараалан зохёонхой гэжэ таанад мэдэнэт. Энэ хадаа газар таряалангай ашаг үрые дээшэлүүлхэ найдамтай, үнэн зүб зам болоно.

Табан жэлэй дүрбэн жэлэйнь турша соо колхоз, совхозуудта минеральна үтэгжүүлгэ үгэлгэ 12,7 миллион тонноор нэмээ. Ерэхэ жэлдэ минеральна үтэгжүүлгэ үгэлгэ бүри ехэ хэмжээтэйгээр—найман миллион үлүүтэй тонноор нэмэхэ байна. Газар һайжаруулхын тулада һүүлшын гурбан жэлэй турша соо гүрэнэй, колхозуудай зүгһөө 8 миллиард үлүүтэй түхэриг һомолоодоо. Нилээд ехэ талмайтай газар уһалха, намагынь хатааха горитой хүдэлмэри хэгдээ. Уһанай ажахын барилгануудые хэхэ үйлэдбэриин томо бааза байгуулагдажа байнхай.

Каховско, Краснодарска, Каршинска, Ставропольско томо канал ба бусад хэдэн ниитэ гүрэнэй удха шанартай уһанай ажахын томо барилганууд бидэнэрэй үргэн далайсатайгаар бодхожо ороһые таанад мэдэнэ ёһотойт.

Волго шадарай газар уһалха асуудалнуудые Политбюро һаяхан хаража үзөө. Худалдагдадаг ороһо таряа ургуулан абадаг энэ тон томо район ган гасуурта нэгэтэ бэшэ ехээр дайрагдадаг. Иимэ жэлнүүдтэ колхоз, совхозууд ехэ гарзада ородог. Тиихэдэ гүрэн нилээд ехэ хэмжээнэй продукци дутуугаар абаһаа гадна, эдэ районуудай ажахынуудта үрэһэ, малай тэжээл, эдеэ хоолой зүйл үгэхэ, финансова туһаламжа үзүүлхэ баатай болодог.

Олон жэлэй турша соо үзэгдэдэг эдэ гай түбэгые зайсуулха гансахан лэ зам бии гэхэдэ газарые уһалха хэрэгтэй. Волго шадарай газар уһалха ехэ хүдэлмэридэ эхи табижа үгэхэ ёһотой шиидхэбэриие КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаа.

Хара хүрьһэтэ бэшэ газартай районууд газар һайжаруулһанайнгаа үндэһөөр хүдөө ажахын продуктнуудые бүри элбэгээр абаха хараа замтай гэжэ бидэнэр нэгэтэ бэшэ тэмдэглэдэг байгаабди.

Бидэнэр хадаа газар һайжаруулха, хүдөө ажахыда хими хэрэглэхэ асуудалнуудта саашадаа бүри ехэ анхарал хандуулха, баталан абтаһан программаа нарнаар дүүргэхэ байнабди.

Нүхэдүүд! Энэ хадаа түс асуудалые шэнээр табиһан ушар бэшэ, зүгөөр тариян ажахы хүдөө ажахын үйлэдбэриин үндэһэ һууринь болоно гэжэ дабтажа хэлэхэ ушартай болонобди. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин байдал, ороһо таряа абалгын хэмжээн бусад бүхы һалбаринуудта, илангаяа иимэ шухала һалбари болохо мал ажалда ёһоор нүлөөлдэг байна бшуу.

Бидэнэр хадаа ороһо таряа ургуулан абалгада гол анхаралаа саашадаашье хандуулха, жэл ерэхэ тудам полиин ургасануудые дээшэлүүлхын, ороһо таряа бүхы дээрэнь бүри элбэгээр ургуулхын ба худалдажа абахын тулада бүхы шухала юумэ хэхэ ёһотойбди.

Мал ажал хүгжөөлгөөр маанадай үмэнэ ехэ зорилгонууд табигдана. Энэ һалбаритай эдеэ хоолой ба хүнгэн промышленностиин хүдэлмэри, гол шухалань гэхэдэ, ажалшадай үдэр бүриин хэрэгламжые хангалга нягта холбоотой.

Мал ажалай талаар һүүлэй жэлнүүдтэ һайн дэбжэлтэ болоо, энээн тухай би хэлээ һэм. Мал ажалай продукци гаргалгаар бидэнэр нэгэ хэм соогоо зогсожо байгаагүйбди. Гэбэшье энэ һалбари хүн зоной хэрэглэмжые мүнөөдөө үшөөл хүсэдөөр хангажа шаданагүй, арадай материальна байдалай һайжарха тудам мал ажал саашадаа үргэн хүгжэхэ байна. Тингэбэшье, мал ажал хүгжөөлгэдэ шиидхэгдээгүй олон асуудал бии: фермэнүүд үшөөл багаар онъһожоруулагданхай, мал ажалда хэрэгтэй машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээдэг промышленность дутамагаар хүгжөөгдэнхэй, тэжээл элбэгээр абаха үндэһэ һуурине бэхижүүлгэдэ олон ажахынуудта зохихо анхарал хандуулагданагүй. Бидэнэр эдэ бүгэдые анхаралдаа абаха, шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ёһотойбди.

Мал ажалай продуктнуудые бүри элбэгээр абаха, тэдэнэй шанар һайжаруулха ба өөрынь үные хямдаруулха талаар бии байһан арга боломжонуудаа зарим колхоз, совхозууд хэрэглэнэгүй гэжэ партиин Центральна Комитет тоолоно.

Тусхайлбал, мал ажалай талаар манай хэхэ хүдэлмэриин зарим асуудалнуудта анхарал хандуулхые хүсэхэ байнаб.

Олон ажахынууд шэгнүүр багатай, туранхай малнуудые мяханай комбинадуудта мүнөө хүрэтэр тушаадаг зангаараа. Манай мэргэжэлтэдэй тон юрэнхыгөөр бодомжолжо үзэхэдэ, хэрбээ орон дотор эбэртэ бодо малай тушаалгын дунда зэргын шэгнүүрые 350—400 килограмм хүрэтэр нэмээгээд байгаа һаа, мүнөөнэйхиин шэнээн тоо толгой малтай байхадаа орон дотор мяха тушаалгые хоёр миллион тонно тухайгаар нэмээжэ шадаха байнабди. Мүнөө түрүү ажахынууд малые энээнһээ бүри ехэ шэгнүүртэйгээр тушаадаг байха юм.

Малай ашаг шэмые дээшэлүүлхын тулада хамагай түрүүн тэжээл абаха хүдэлмэриие нилээд ехээр һайжаруулха шухала гэжэ таанад булта ойлгоноот.

ЦК-гай мартын пленумэй баталан абаһан хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар колхоз, совхозууд ороһо таряа малай тэжээлдэ хэрэглэлгые 35 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ аргатай болоо. Энэ хадаа малай ба шубуунай ашаг шэмэ дээшэлүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ.

Нүхэдүүд, харин бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл бүри элбэгээр абаха хэрэгтэ мартын энэ Пленум дээрэ анхарал хандуулагдаһан байна. Тэдэ энэ талаар тиимэ ехэ хубилалта болоогүй. Ниитын малда үбһэ бэлэдхэлгэ ойрэдоол 9 процентээр нэмээ, тиихэдэ силос даралга хороһон байна. Эдэ тоонууд малые тэжээлээр хангаха талаар колхоз, совхозуудай хүдэлмэридэ горитой дутуунуудай бии байһые харуулжа үгэнэ.

Бүхы түрэлэй малай тоо толгойн байдалые анхаралтайгаар хаража үзэхэ шухала. Малай тоо олон болгохо тухай зарим ажахынуудта анхарал багаар хандуулагдана, малай тоо толгой үсөөрүүлэгдэнэ. Энэ хадаа таарууүгүй, эндүүтэй буруу ябадал болоно гээшэ. Мүнөөнэй эрхэ байдалда малай ба шубуунай ашаг шэмые али болохоор дээшэлүүлхэ, мүн тоо толгойень олон болгохо шухала.

Зарим ажахынууд мал ажалай али нэгэ продукци абаха тусхай мэргэжэлдэ ороходоо, хоёр гү, али гурбан һалбариие хүгжөөхэ бүхы эрхэ байдалтай аад, бусад продуктнуудые абалгые хороодог байна бшуу. Иимэ ажахынууд олон ушарта юумэ бүтээгшэд байхаа болижо, хэрэглэгшэд болоод, мал ажалай продуктнуудые ондоо тээһээ худалдажа абадаг.

Харин манай саашанхи зам хадаа ажахынуудые тусхай мэргэжэлдэ оруулалта, промышленна онол аргануудта үндэһэлэн продуктнуудые абалгые бүхы хэмжээгээр хүгжөөлгэ болоно. Зүгөөр тусхай мэргэжэлдэ ороход асуудалаар хэтэрмэ ехээр яаража, шатануудыень алгасан гаража болохогүй.

Колхоз, совхозууд гүрэнэй туһаламжада түшэглэн, мал ажалдахи дутуу дундануудые зайсуулха, бүри үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые абаха, продуктнуудые улам элбэгжүүлхэ гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Республиканууд компартинуудай ЦК-нуудай, партиин областной ба хизаарай комитедүүдэй секретарьнуудай, партиин райкомуудай ба колхозуудай эхин парторганизацинуудай республиканууд Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй, хүдөө ажахын министрнүүдэй, облгүйсэдкомуудай ба крайгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэрэй эндэ байлсажа байһан дээрэһээ, мүн тэдэнэр зохихо тобшололнуудые хэхэ, малай тоо олон болгохо, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой гэжэ хэлэхые хүсэхэ байнаб.

Энэ һалбариие дээшэлүүлгэтэй холбоотой хэдэ хэдэн асуудалнуудые һаяын саг соо хаража үзэхөөр бидэнэр багсаанабди. Эдэнэй тоодо машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдые бүри олоор бүтээхэ, мал ажалай продукци промышленна үндэһэ һуурида түшэглэн абадаг болохо, холимол тэжээлэй промышленностиие саашадань хүгжөөхэ гэхэ зэргын асуудалнууд хамагай түрүүндэ оролсоно.

Колхоз, совхозуудай ба мүн гүрэнэй ална туһые харалсан, малай тоо олон болгоходтой, мал ажалай продукци дээшэлүүлгэтэй холбоотой асуудалнуудай экономическа талыень хаража үзэлсэхэ хэрэгтэй болоно гээшэ ха.

Хүдөө ажахыда научно-техническэ дэбжэлтэ хангалта энэ һалбариие түргэнөөр хүгжөөхэ гол эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Хүдөө ажахые техникээр шэнээр зэбсэгжэлгэ имагтал хүдөөгэй ажалшад тухай анхарал оролдолго бэшэ ха юм. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөлгэдэ наукын ба промышленностиин дүүргэдэг үүргэ хэмжээлэшэгүйгөөр нэмээ.

Тракторна, хүдөө ажахын ба газар һайжаруулгын машинануудые бүтээлгэ, химическэ ба барилгын индустри, тэрэшэлэн бүйлүүлан болбосоруулдаг промышленность газар таряалан ба мал ажалдахи үйлэдбэриин хэмжээ ашаг үрыень нилээд ехээр тодорхойлно бшуу. Тиимэһээ хүдөө ажахын хэрэглэмжые хангахын тулада хүдэлдэг промышленностьда бүри ехэ эрилтэ табигдадаг болохо ёһотой.

Хүдөө ажахын талаар хүдөө ажахын наукын үмэнэ ехэ зорилгонууд табигдана. Үндэр ургаса үгэдэг сортын үрэһэнүүд, һайн үүлтэрэй мал, ургамалай ба малай үбшэнтэй тэмсэхэ үрэ ехэтэй аргануд, үйлэдбэриин түрүү технологи, ажал эмхидхэлгын бүри нарин һайн онол аргануд колхоз, совхозуудта хэрэгтэй гээшэ. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин экономикын асуудалнуудта бүри ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй.

Совет эрдэм наука, тэрэ тоодо газар таряалангай ба мал ажалай талаар хүдэлдэг эрдэмтэд элитэ ехэ амжалтануудые түйланхай. Хүдөө ажахые дэбжээхэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ манай эрдэмтэд улам бүри эдэбхитэйгээр хабаадалсаха гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Хүдөө ажахыда болоһо байһан научно-техническэ дэбжэлтые имагтал шэнэ машина, химическэ үтэгжүүлгэ болон үйлэдбэриин бусад хэрэгсэлнүүдые бүри ехээр үгэдэг болохо хэрэг гэжэ ойлгожо болохогүй. Энэ үйлэ хэрэгэй таһаршагүй, эдэбхитэй хубинь гэбэл, газар болон үтэгжүүлгые, үйлэдбэридэ ашаглагдажа байһан машина бүхэниие, түхэриг бүхэниие ашаг ехэтэйгээр, эгээн ехэ үрэ дүнтэйгөөр хэрэглэхэ ябадал болоно. Энэ талаарш, нүхэдүүд, бүхы юумэн нэн түрүүн таанадһаа, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай эдэбхиһээ, эмхидхэлһээ дулдыдаха байна.

Ажахынуудые материально-техническэ талаар хангалгын мүнөөнэй хэмжээндэшье олон районуудта ороһо, хлопок, саахарай свекло, хартаабха, овощ, тэжээлэй болон бусад ургамалнуудай ургаса мүнөө абтадагһаань горитой ехэ байжа шадаха ба тиимэ байха ёһотойшье гээд колхоз, совхозуудай ажал ябуулгын шэнжэлэлгэ харуулна.

Олон ажахынууд үйлэдбэриин мүнөө сагай технологи хэрэглэнэгүй, машина, үтэгжүүлгэ, наука болон түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые ашагтайгаар хэрэглэнэгүй. Зарим газарта колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажал ёһотой һайнаар эмхидхэгдэнэгүй.

Шэнэ техникэ ашаглаха, хими нэбтэрүүлхэ, мелиораци хүгжөөхэ ябадалтай холбоотой бүхы хүдэлмэринүүдые үндэр хэмжээндэ дүүргэжэ шадаха ниитэ мэргэжэлэй кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэг онсо анхарал хандуулха эрилтэ табина. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада хүдөө ажахын эдэ кадрнуудые бэлэдхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Теэд хэдэ хэдэн ажахынуудта тэдэнэр хүртэнэгүй, техникын горитой хубинь нэгэл хадаанда хүдэлнэ. Таанар техникэ олоор эльгээхые гуйнат. Энэ гуйлта үндэһэ баримтатай. Гэбэшье шэнэ техникэ ашаглахын түлөө мэргэжэл ехэтэй шэнэ кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэй.

Колхоз, совхоз бүхэн механизаторнуудые, бусад мэргэжэлтэдые саг соонь, түсэбэй ёһоор бэлэдхэхэ, хэрэгтэй болоходонь хэрэглэхээр, тиимэ кадрнуудтай байха, тэдээндэ үйлэдбэриин ба ажаһуудалай шухала эрхэ нүхэсэл байгуулха тухай оролдохо шухала.

Кадрнуудые хүлеэжэ, техникын миин байхагүй, газарта хими болон мелиораци нэбтэрүүлхэ хэрэг һайн бэлэдхэлтэй хүнүүдэй гарта байха— иимэ байдалые түйлаха хэрэгтэй.

Энэ ниитэ гүрэнэй зорилгые шиидхэлгэдэ комсомол шухала үүргэ дүүргэжэ шадаха, тиихэшье ёһотой. Тэрэ хадаа һайн хэрэгүүдые үүсхэгшэ байһан, партиин уряалнуудта халуунаар хандадаг бэлэй. Комсомол хүдөөгэй техническэ мэргэжэл шудалхын түлөө залуушуулай хүдэлөөе дэлгэрүүлбэл, колхоз, совхозуудта сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэхэ байна.

Энэ хэрэгые комсомол гартаа абажа, ойрын сагта тракторнууд, комбайнууд, автомобильнуудта олон мянган комсомолшууд болон залуушуул һууха гэжэ, мелиораторнууд, электригүүд, мал ажалай фермэнүүдэй механизаторнууд тэдэнэр болохо юм гэжэ этигэмээр. Нүхэд комсомолшууд, энэ хэрэгээрээ манай партида, арадта ехэ туһаламжа хүргэхэ байнат.

Дунда һургуулинуудай ахамад классуудай һурагшадһаа механизаторнуудые, бусад мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ талаар колхоз, совхозуудта ямар туһаламжа хүргэхэ тухайгаа СССР-эй гэгээрэлэй министерство, СССР-эй хүдөө ажахын министерствэтэй, бусад органуудтай сүг хамта бодомжолжо үзэхэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахыдахи научно-техническэ дэбжэлтэтэй дашарамдуулан, мүнөө үедэ хүдөө ажахы болон промышленна предприятинуудай хамжан ажаллаха асуудалнууд бодото дээрээ бүри ехэ удха шанартай болоһо байна. Энэ асуудал партиин программа соо табигданхай гэжэ һануулая. Тэрээн соо иигэжэ хэлэгдэнэ гэбэл, удаа дараалан, экономическа эрилтын жэшээгээр «хүдөө ажахын болон промышленна предприятинуудай ашагтайгаар мэргэжүүлэгдэһэнэй, хамжуулагдаһанай ашаар хүдөө ажахын продуктнуудые промышленна талаар болбосоруулан үйлэдбэрилхэ хэрэг дээрэ үндэһэлһэн аграрно-промышленна нэгэдэлнүүд» бии болохо байна.

Краснодарска хизаарта, Украина ба Молдавида мэргэжүүлэгдэһэн хэдэ хэдэн колхоз, совхозууд аграрно-промышленна нэгэдэлэй гуримаар хүдэлнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Аграрно-промышленна нэгэдэлнүүдэй саашадаа аша ехэтэй байхань дамжаггүй. Энэ хадаа эмхидхэлэй шэнэ гурим байхаһаа гадна, мүн социально-экономическа шухала хэрэг болоно. Бидэнэр алдуу эндүүнүүдһээ, һайса бодомжологдоогүй, яаралтай шиидхэбэринүүдһээ бэеэ зайсуулхые оролдожо, энэ хэрэгые бодотоор шиидхэхэ ёһотойбди.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар бидэнэрэй хараалһан программые дүүргэхэ ябадалда социально-ажаһуудалай ба хүдөөдэхи соёл культурын барилгануудай асуудалнууд сэхэ хабаатай юм. Энээн тухай бидэнэр XXIII съезд дээрэ, мүн партиин Центральна Комитедэй пленумүүд дээрэ хэлсээбди, тиин энэ талаар бага бэшэ юумэн хэгдээ. Хүдөө нютагуудта олон гэр байранууд, һургуулинууд, клубууд,, больницанууд, худалдаа наймаанай ба ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангадаг предприятинууд баригдаа. Хүдөө тосхонуудые газаар хангаха ба электрижүүлжэ дүүргэхэ талаар хүдэлмэри горитойхоноор үргэдхэгдөө.

Зүгөөр хүдөөдэхи барилга һанаһан хэмжээгээр, ябуулагданагүй. Хүдөөдэ ажаһуугшадай эрилтэ энэ талаар жэлһээ жэлдэ ургана, тиимэһээ хүдөөгэй барилгануудые хүсэд дүүрэнээр, хангаха арга боломжонуудаа олоһо, бүхы юумээр хүсэд дүүрэнээр хангаха, хүдөө тосхониие цементээр, түмэрөөр, модоор, хушалтын материалаар, шэлээр хангалгые һайжаруулха, хирпиисэ болон барилгын нютагай бусад материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргаха түхеэрэлгэнүүдые бүри олоор үгэхэ гээшэ бидэ бүгэдэнэй уялга болоно.

Энэ талаар колхозууд өөһэдөө мүн лэ эдэбхитэйгээр хүдэлхэ ёһотой. Тиигэбэл хүдөөдэхи болбосон түхэлэй барилгануудые, соёл культурын эмхи зургаануудай барилгые горитойхоноор түргэдхэжэ шадаха байгаабди.

Оронноймнай колхоз, совхозуудай үмэнэ ехэ ба тон шухала зорилгонуудай табигдаад байһаниие харана бээзэт. Колхознигууд, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд бүхы хүсөөрөө оролдожо, хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болохо байһандань һэжэг байхагүй.

Нүхэдүүд! Мүнөө хүдөөдэ 5 миллионһоо олон коммунист, 8 миллионһоо олон комсомолшууд, профсоюзай 15 миллион гэшүүд ажаһуудаг, хүдэлдэг байна. Мүнөө манайда партийна организацигүй нэгэшье колхоз, нэгэшье совхоз үгы. Коммунистнууд хүдөөгэй ажалшадай алдаршаһан манлай мүн. Колхоз болон совхозой үйлэдбэриие саашадань дэбжээхын түлөө тэмсэлдэ үльгэр жэшээ харуулна.

Коммунистнуудай, комсомолшуудай, профсоюзай гэшүүдэй энэ ехэ армиие хүдөөгэй партийна эхин организацинууд, партиин районно комитедүүд нэгэдүүлнэ, толгойлно. Тэдэнэр партиин хараа шугамые эдэбхитэйгээр бэелүүлэгшэд, олониитые дайшалхыгаар эмхидхэгшэд мүн.

Партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинууд, политическэ, эмхидхэлэйнгээ ажалаар манай хүдөө ажахые хүгжөөхэ ехэ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ ябадалые хангаха гэжэ Центральна Комитет найдана.

Нүхэдүүд! Колхознигуудай олон суглаанууд дээрэ табигдаһан хоёр асуудалда тогтохо хүсэл бии.

Һүүлэй жэлнүүдтэ бидэнэр социальна хэдэ хэдэн томо хэмжээнүүдые бэелүүлээбди. Тэдэнэй тоодо колхознигуудые пенсеэр хангалга, заатагүй түлэгдэхэ ажалай түлөөһэн гахэ мэтэ оролсоно. Мүнөө колхознигуудай социальна страхованиин нэгэ янзын гурим байгуулха тухай дурадхалнууд ороо: Энэнь колхозуудай мүнгэн зөөриһөө хэгдэхэ байна. Энэ дурадхал съездын анхарал хандуулха, бэеэ гэжэ һананабди. Энэ олон миллион колхознигуудта хабаатай байна.

Тэрэшэлэн шэнэ Жэшээтэ Уставай проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ колхозой демократиие саашадань хүгжөөхэ, тэдэнэй ажал ябуулгын эгээн шухала асуудалнуудые хамтаараа зүбшэн хэлсэхын, үйлэдбэриие эмхидхэхэ дүй дүршэл согсолхын ба ниитын ажахын үргэлтын арга боломжонуудые улам хүсэд дүүрэнээр ашаглаха талаар дурадхалнуудые оруулжа байхын зорилгоор дороһоо дээдэ шата хүрэтэрөө һунгагдажа байдаг колхозуудай соведүүдые байгуулха дурадхал хэлэгдэһэн байна.

Колхозуудай эгээн дүршэлтэй түрүүлэгшэнэр, үйлэдбэриин түрүүшүүл ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэдһээ һунгагдаһан колхозуудай совет колхозуудай үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха байна.

Хэрбээ тиимэ соведүүдые байгуулха ябадалые ашагтай гэжэ съездын тоолоо һаань, энэ съезд дээрэ колхозуудай Союзна соведые һунгажа болохо байна.

Хүдөө ажахые саашадань дэбжээлгэдэ, колхозой байгуулалтые хүгжөөлгэдэ танай зүбшэн хэлсэхэ колхозой шэнэ Жэшээтэ Устав туйлай ехэ үүргэ дүүргэхэ юм

Шэнэ Уставай онсо илгаанууд тухай би тодорхойлхогүйб. Энээниие КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн нүхэр Д. С. Полянский элидхэл соогоо хэхэ байна.

Зүгөөр онсолон тэмдэглэхэеэ хүсэһэн юумэн гэхэдэ, манай ороной үргэн олониитын, нэн түрүүн колхознигуудай өөһэдынь хамтаараа зохёоһон шэнэ Устав болбол хүдөө ажахын үйлэдбэриие дэбжээхэ, колхозой олониитын эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ.

Шэнэ Устав тухай асуудал — политическэ ехэ удха шанартай асуудал мүн. Колхозуудые хүгжөөхэ шэнэ шата тухай эндэ хэлэгдэнэ. Иигэжэ хэлэхэ бүхы эшэ баримтатайбди. Уставые баталан абалга манай бүхы социалис демократиие хүгжөөлгэдэ шухала шата, тэрэнэй арадай гүнзэгы шэнжэ шанартай байһые, тэрэнэй арсашагүй бүлюу һайниие гэршэлһэн шэнэ гэршэ болоно.

Колхозой урдын Жэшээтэ Устав манай орондо социализмын байгуулагдаха, хүгжөөгдэхэ жэлнүүдэй үедэ колхозуудай ажал ябуулгые зоригжуулаа, шэглүүлээ һэн. Жэшээтэ шэнэ Устав СССР-тэ коммунис общество байгуулгын үедэ колхозно таряашадай ажабайдал болон ажалай хуули болохо юм.

Хүндэтэ нүхэдүүд! Манай парти, арад коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, ниитын харилсаануудые саашадань хүгжөөлгэдэ, хүнүүдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ, нэгэ үгөөр хэлэбэл, коммунис общество байгуулха зорилгонуудта бүхы эршэ хүсэеэ элсүүлнэ. Эдэ зорилгонуудые түргөөр, амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэй бидэ бүгэдэнэй ажаһуудаг, хүдэлдэг гадаадын эрхэ нүхэсэлнүүдһээ, уласхоорондын оршон байдалһаа дулдыдаха байна. Тиимэ дээрэһээ уласхоорондын политикын асуудалнууд ехэ анхарал хандуулха эрилтэ табидагынь мэдээжэ.

Уласхоорондын үйлэ хэрэг тушаа Советскэ Союзай Коммунис парти, тэрэнэй Центральна Комитет, манай Советскэ правительство агууехэ Ленинэй заяаһан хараа шугамые шууд сэхээр, хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ. КПСС-эй XXIII съездын һайшааһан гадаадын политическа программые бэелүүлхын түлөө бидэнэр оролдосотойгоор тэмсэнэбди.

Манай гадаадын политика — энэ хадаа социалис гүрэнүүдэй аха дүүгэй хани барисаае бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ, бүхы талын хани харилсаанай, тэдэнэй дайшалхы нэгэдэлэй, социализмын байдал бэхижүүлхэ ба манай оронуудай хүгжэхын тула амгалан эрхэ байдал хангахын түлөө тэдэнэй хамтын тэмсэлэй политика хододоо, хэлбэришэгүйгөөр мүн байһан.

Манай гадаадын политика — энэ хадаа бүхы дэлхэй дээрэхи революционно, империализмда эсэргүү, сүлөөрэлгын, түрүү ба эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдтэй һаналаа нэгэдэлгын ба союзай политика хододоо, хэлбэришэгүй мүн байһан.

Манай гадаадын
хадаа бата бэхи эб
лөө, ниитын байгуу
лангүй бүхы гүрэн
амгалан ёһоор зэрг
бэе бэедээ ашатай ту
саануудай түлөө там
хододоо, хэлбэриш
Ядерна буу зэбсэ
хай договор баталхы
Союзай оролдолго ех
бэхи эб найрамда
хэйн ракетно-ядерна
бага болгохо зорил
Тиимэ договор үсэ
Верховно Соведэй Пре
талаглаа.

Манай гадаадын по
рамдалай политика
ээрхэг түримхэй
шууд сэхээр тэмс
дайн сэрэгые һужэр
жүрөөдэгшэдэй араду
лөөе дарагшадай аюу
тэ ба балмад ябуулга
лэн харуулха ба таһ
тика мүн болоно.

Эб найрамдалай т
хоорондохи хани б
тэмсэхэдэ, бидэнэр
дайсадай балмад пол
тухай хэзээдэшье м

Партиин ЦК, манай
тельство манай бэеэ ха
гэй хододоо түгэс хүс
тай байхын тула, Со
алдарта зэбсэгтэ хүсэ
ороной аюулгүй байд
тайгаар хангахынь ту
дүүнэр болон союзн
гүрэнүүдтэй сүг хамт
циалис нэгэдэлэй аша
тайгаар хамгаалхы
юумэтэй байг гэжэ б
оролдоно.

Уласхоорондын үйл
манай баримталдаг
юрэнхы удхань иимэ
партиин, Советскэ п
энэ хараа шугам бүх
нэгэн һаналай халуу
хүртэнэ.

Манай политикые н
гууд — аха дүү соц
һайшаана, дэмжэнэ.
манай нэгэн һаналт
но тэмсэлэй талаар
лохо харин оронууд
нууд дэмжэнэ, һайша

Энээниие байгша
вада болоһон коммуни
мэришэдэй партинууда
дын зүблөөн илангая
гээр харуулаа. Энэ зү
дагнаад арадуудай бү
волюционно, сүлөөрэ
Советскэ Союзай, тэр
Коммунис партиин түй
дүүргэжэ байһан туха
хэлһээ хэлээ һэн.

Газар дэлхэйн бүхы
нууд, эб найрамдалай,
нэй дэбжэлтын хүсэ
бүхы хүнүүд СССР-эй
бүгэдэ ниитын эб найра
жорууаха шухалын шу
гэжэ үндэрөөр сэгнэ

Манай ороной уласх
дал, нүхэдүүд, бэхи б
Гадаадын политикада
бэшэ амжалта түйлаһ
мын, эрхэ сүлөөгэй ба
лэй хүсэн бүхы дэлхэй
ришэгүйгөөр бэхижэ
байгуулха түүхэтэ үүр
нүүдэй дүүргэжэ, амга
та найдамтайгаар ажал
парти, правительство б
оролдоно.

Нүхэдүүд! Коммунис
арад хүдөөгэй эрэгтэй,
шадай гайхамшагта
омогорхоно. Колхозно
хозуудай хүдэлмэришэ
хын мэргэжэлтэд үндэ
политическэ хатуужал,
ажалай үльгэр жэшээ
руулжа байгаа.

Манай урда олон
зорилгонууд табигда
коммунис общество
хараалһан үг зориг
ришэгүйгөөр дабшана
ажалшад хүдэлмэриш
теллигенцитэй сүг ха
байгуулалтын асари
нуудые бэелүүлгэдэ б
далаа, дүршэл болон
лаа, революционно хү
үгэхэ гэжэ коммунис
мэдэнэ.

Колхознигуудай бү
бадахи съездын хүдэл
хэбэринүүд колхозно
саашадань бэхижүүлх
социалис экономикы
рэгтэ алба хэхэ гэжэ
жэ байһанаа Советскэ
мунис партиин Центра
дай үмэнэһөө үшөө д
хойлхыемни зүбшөөгт

Танай съездын хү
ехэ амжалта! Хүндэтэ
зол жаргалтай байхые

**(Нүхэр Л. И. Бреж
анхаралтайгаар шагнаг
хин альга ташалгаг
байна).**

• • •

Нүхэдүүд, Советскэ
мунис партиин Центра
дэй, СССР-эй Верх
Президиумэй, СССР-эй
дэй Соведэй зүгһөө К
бүхэсоюзна гурбадахи съ
һэн амаршалгын бэшэ
зүбшөөгыт. (Энэ бэшэ
үглөөдэрэй номерто у

АРАДТАА ЖАРГАЛ АСАРААША
АЛДАРТА ЛЕНИНЭЙ МАГТАНАМДИ

Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

...гэлдэр Улаан-Үдэ хотодо „Со...лас-Дурна" гэжэ В. И. Ленинэй ...эр 100 жэлэй ойдо зорюулагда...ан зурагай зональна выставкэ ...э.

...РАН ЗУРАГ ...А ҮЕ САГ

...дэй дээрэ түрүү үзэл суртал дэлгэрүүлхэһээ гадна, ...шанараараа мүн лэ эгээл үндэрэй үндэр шатада хүрэ... совет искусство агууехэ Ленинэй захяа заабариин үнэн ...лһэнэй гэршэ болоно.

...түрэһэн түрүүшынгээ сагһаа хойшо совет искусство ...й шэнжэ амисхаал, шэнэ дэлхэйн түүжэ түүхые уран ...лаа, В. И. Ленинэй хэлэһэн, захиһанай ёһоор, үнэхөө... баялиг» боложо шадаа, арадайнгаа оюун бэлигтэ үндэ...йнгаа замда алдаршаа.

Ленинэй һаруул суртал, һургаал заабари, социализм ба ...байгуулалын түлөө арад түмэнэй баатарлиг тэмсэл совет ...дай оюун бэлигтэ бүтээлнүүдэй хододоо гол шухала ..., совет искусствын, социалис реализмын үндэһэн шана...лһон байна.

...һээ уран зураг, бүтээлнүүд ажабайдалтай аялга нэ... холбоотойгоор хүгжэһэн, ажалша мэргэн хүнүү... сэдьхэл, дура хүсэлые уран хурсаар, үнэн зүбөөр ха...гайхалгүй. Амгалан тайбан жэлнүүдтэшье, дайн сэрэгэй ...н үе сагуудташье совет уран зураашад арад зонтоео, ...нис партитаяа хамта жагсажа, хурдан бирэ, хурса ...алтануудыемнай шэрээлсэһэн, түйлай ехэ хүмүүжүүл...лүүлһэн, хэмжээлэшэгүй ехэ хүсэ олоходо абаһан бай...

...үедэ оюун бэлигтэ уран зураашаднай урда мэтэ урматай ...ялга, үүргэеэ дүүргэнэ; коммунизм байгуулжа байгаа ...рад зондоо бэлиг шадабаряа зорюулжа, Владимир ...й түрэһөөр 100 жэлэй ойдо абьяас ехэтэйгээр бэлдэнэ, ... бүхы жанраар хүдэлжэ байгаа мастернууд бэлиг тү...дые бүтээнэ. Тиихэдэ ленинизмын илан мандалга, ма...радуудай баатарлиг туйлалтанууд дотор бэелһэн агуу... үзэл суртал, мүнөө үе сагай революционно бүхы үйлэ ...рэнэй нүлөөлдэг нүлөөн тухай зохёол, бүтээлнүүд соо..., агууехэ вождиин образые удха түгэлдэрөөр элир... нютагуудтамнай тэрээнэй гайхамшаг захяа зааба... бодотоор бэелһые уран хурсаар зураглахын хойно..., мэргэжэл шадабаряа мүлин нарижуулна, улам харюу...гээр ажаллана.

...р манай республикын ниислэл—Улаан-Үдэдэ В. И. ...һөөр алдарта 100 жэлдэ зорюулан нээгдэһэн Алас... уран зураашадай бүтээлнүүдэй зональна выставкэ угаа ...шэлэн харуулхаһаа гадна, оронойемнай Алас-Дурнын үр...хизаарай культурна ажабайдалда тохёолдоһон томохон болоно. Эндэ Приморско, Хабаровска хизаарнуудай, Ама...ай, Шэтын областьнуудай, Буряадай ба Яхадай автоно...ликануудай—дүн хамта творческо 9 эмхинүүдэй хоёр ...рдан бирэ, хурса гуурһатанай эрхим шэлдэг бүтээл... анхаралда табигдаба. Тэдэнэй дунда түүхын-револю...нуудалай темээр тоһон шэрээр зураһан зурагууд, мүн ...ж, натюрморт, карандаш, гуурһаар, уһан шэрээр, бу...р бүтээгдэһэн зүйлнүүд, плакадууд, театр, номой шэ... түмэр, шулуу, модоор хэһэн скульптуранууд, гар ур... бусадшье түхэлэй, нарин шанартай зохёолнууд олон ...олон ондоо маягтайгаар, угаа олон янзын онол шадаба... бүтээгдэнхэйшье һаа, ажалша мэргэн арад зонойнгоо ...г ажал хэрэгүүдые. Совет Эхэ оронойнгоо баялиг һай...уехэ Ленинэй захяа заабариин бодотоор бэелжэ байһан ...агууехэ багшынгаа алдар солые магтан дуулаһан удха... Бочанцевай «Ленин Смольнодо» гэһэн зурагые сэдьхэл ...гэн харамаар. Тэндэ вождьтой арад зоной гайхамшаг ...волюциин түлөө тэмсэлшэдэй эрид шиидэнги ами нэгэдэл...рагай гол удха болоно. Мүн энэ авторай «Ленинскэ ...һан зураг ямар гүн удхатайб! Эндэ Ленинэй үзэл сур... зоной хизааргүй үнэншэ, бээ үгэнги байһаниинь аржы...

...энэ выставкэдэ аяар холын хойто зүгэй чукча, эскимос, ...анай, үдэгэй, ивхэ, коряк, мүн ород, буряад, яхад ...ргжэлтэ, загаһашад, орошод, ангуушад, геологууд, ба...олон бусадай ажабайдал, ажал хэрэгүүд, юрэдөө хүн зо...далай угаа олон тала харуулагдаа гээ һаа алдуугүй. Эн...ай Буряадай республикын уран зураашадай бүтээлнүүд ...арал татаха бээз.

...ставкэ удха маяг, уран һайханайнгаа талаар һайн зохёол... табиһан тула ехэ хүмүүжүүлхы удха шанартай бай..., уран зураашадай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, ...рэдхэхэ, хоорондоо мүрысэхэдэнь туһалха, Алас-Дурнын ...адай эмхинүүдтэ али зэргэ ехэ хубилалта дэбжэлтын ...дай гүн дундаһаа хэды олон оюун бэлигтэнэй тодорон ...рхэйлэн харуулха байна.

...рнын уран зураашад В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэ...рюулагдаһан энэ выставкые яһала бэлэдхэл һайнтайгаар ...гээр эмхидхэбэ. Тиихэдэ агууехэ багшын захяа зааба...ла бэелжэ байһые, мүн тэрэнэй өөрынь образые харуул...шлээд ехэ хүдэлмэри бүтээгээ гэжэ онсолон тэмдэглэ...

...е уран бүтээлшэдэй ажал хүдэлмэриие партимнай ЦК ...эдэг, тэрээндэнь үндэр сэгнэлтэшье үгэһэн байна ха ...совет уран зурааша бүхэниие улам ехээр зоригжуулна

...искусствын коммунис үзэл бодолой тугые бүри дээрэ ... һайханайнгаа шадабариие улам һайжаруулха гээшэ ...н зураашадай нэрэ хүндын хэрэг болоно гэжэ КПСС-...лан заагаа һэн.

...си мэргэн һургаал заабариин хүсэндөө орожо байһаниинь. ...Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй гайхамшаг ойдо бэлэдхэхэ ...т уран бүтээлшэдэй, тэрэ тоодо алас-дурнынхидай үнэ... бүхы бэлиг шадабари, хүсэ шадалаа сүм элсүүлэн орол...ниинь элитэ. Алас-Дурна зүгэй уран зураашадай бүтээл...ставкэ тэрээнэй бодото гэршэнь болоно.

ИСКУССТВО ГЭЭШЭ АРАДАЙ БАЯЛИГ МҮН

ЛЕНИН БАГШЫН ДҮРЭ

Хэдэн һарын үнгэрхэлөөр, совет арад, түрүү үзэл бодолтой бүхы хүн түрэлтэн агууехэ Ильич багшын түрэһөөр 100 жэлэй гүйсэһэн ойн баярта һайндэрые тэмдэглэхэнь. Тиимэл хадань, Зүүн Сибириин болон Алас-Дурнын уран зураашад гурбадахи зональна выставкаеэ тэрэ ехэ үдэртэ зорюулаа ха юм.

«Совет Алас-Дурна» гэһэн выставкэдэ олон юумэнүүд табигдаа. Олонхи зурагууд совет арадай зол жаргалта мүнөөдэрые зураглан харуулһан байха. Мүн баһа революциин илалта түгэлдэр амисхаал харуулһан зурагуудшье бии.

Гэхэ зуура В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулһан выставкэдэ вождиин дүрые харуулһан зурагууд байха ёһотой ха юм даа.

Тэдэ зурагууд тухай хэлэхэһээ урид иимэ юумэ тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Багшын алдарта ойдо зорюулһан выставкын автономито республикада, тобшолон хэлэбэл, Буряадай АССР-эй ниислэл—Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэхэеэ байһаниинь угаа дэмбэрэлтэй ушар мүн. Энэ хадаа бүхы арадта жаргал түхөөхэ гэһэн Ильич багшын һанал бодолой гүйсэдөөр бэелэгдэһые гэршэлнэ. Юуб гэбэл, буряад арад социалис гүн удхатай, үндэһэн соёлоо айхабтараар хүгжөөжэ шадаа. Тэрэнэйнь нэгэ гэршэ—буряад зураашадай олон тоото бүтээлнүүд...

Ленин тухай зурагууд выставкэдэ табигдаа гэжэ дээрэ тэмдэглээ һэмди. Тэдэ зурагууд тухай туд тудтань хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Уран зурааша **Василий Доронин** (Владивосток) «Булта Эсэгэ ороноо хамгаалгада» гэһэн ехэ зураг асараа.

...1918 он. Залуухан Совет республикада аюулта саг тохёолдоо. Гэбэшье агууехэ хубисхалай илахада, хүн түрэһэн эрхэеэ олоһон үгытэй арад Ильичэй уряагаар түрэл ороноо хамгаалхаар бэлэн. Зураг дээрэ Петроградай бүрхэгшэг үдэр. Бүрхэгшэг үдэр—аюулай амисхалые харуулһан уран арга мүн. Ендэр дээрэ—Ильич. Шэн зоригоор түгэлдэр вождиин дүрэ мартагдахаар бэшэ. Уран зурааша вождиие олоной урда үгэ хэлэжэ байһаар зураглаа. Ленин эрхим оратор байһан юм гэжэ мэдээжэ гүб даа. Уран зурааша Ленин багшын тэрэ бэлиг шадабариие тон зүбөөр харуулжа шадаа. Ильичэй ойро зогсоһон красногвардеец, хүдэлмэришэд булта эрид шиидэнгеэр зураатай.

Тус зурагай байгуулалта (композици) юугээрээ һонирхолтойб гэхэдэ, тэрэниие харагшад тэндэ боложо байһан үйлэ хэрэгтэ хабаадалсаһаншуу болохо юм. Мүн гол удхынь тайлбарилагдаха хэрэгтэ зурагай үнгэ шэрэ бага бэшэ үүргэ бэелүүлнэ. Боробтор хара фон дээрэ улаан үнгэ тон эли. Дан үлүү ялагар бэшэшье һаа, нюдэндэ хадуусатай. Тэрэ хадаа революциин туйлалтые ямаршье дайсан дэбһэжэ шадахагүй гэһэн удхатай бшуу.

Шэтын уран бүтээлшэ (скульптор) **Семён Егоров** Ленин багшын дүрые сагаан шабараар бэелүүлээ. Хэрбээ В. Дорониной зураг дээрэ Ильичэй хүтэлбэрилэгшэ шэнжэнь тобойлгогдоһон байбал, эндэ хүн шанарынь харуулагдаа гэхээр. Миниин һанахада, Ленин хүгжэм шагнажа һууһаар зураглагдаһан шэнги.

Владивостогһоо ерэһэн уран зурааша **Василий Бочанцев** «Ленин—Смольнодо» гэһэн өөрынгөө бүтээлтэй харагшадые танилсуулха юм. Тус зураг баатарлиг удхатай. Ленин вождь байхаһаа гадна, мүн хүн байһан юм гэжэ абаһаар ойлгохоор. Юуб гэбэл, эндэ Ильич юрын хүнүүдээр хүреэлэгдээд, тэдэнтэй хөөрэлдэжэ байнхай. Вождиие тойрожо байгаа хүнүүдэй дүрэнүүд ямар һонинууд бэ! Бидэнэй танилнууд мэтэ. Залуухан сэрэгшэ хүбүүн Ильичэй хэлэһэн нэгэшье үгэ алдангүй хадуун абана хэбэртэй. Тээ холошог шархатаһан хүн бүхы бэеэрээ Ленин тээшэ үгсышоод, баһал анхаралтайгаар шагнана. Юрэдөө эндэ харуулһан хүн бүхэн амиды, революциин байлдаанда хабаадахаяа мэнэ гүйлдоод гарашахаар бэлэн байһаншуу.

Нүхэр Бочанцев — залуу зурагша. Тиимэшье һаа, тон харюусалгатай темэдэ хүдэлжэ шадаха байһанаа харуулаа гэжэ һанагдана.

Манай нютагай хүбүүн Г. Купцов—бүришье залуу. Гэбэшье залуу зурааша Ленин тухай панно выставкэдэ табяа. Тэрэ зураг-панно хэдэн сюжедтэй. Тэг дундань дүүрэн бэеэрээ Ленин зогсонхой. Энэ хүдэлмэриин дутуу дундань гэхэдэ, бүхы зурагуудынь юумэнэй газаа талые харуулалгаар хизаарланги. Гадна Ленинэй дүрэ саада талынгаа зурагуудһаа таһархайгаар харагдана.

Буряадай республикын арадай уран зурааша **А. Окладников** Ленинэй хүрэг бүтээгээ. Багаханшье һаа, энэ зураг һайн гэжэ тэмдэглэмээр. Уран зурааша Ленин багшын алишье һайн талыень тобойсо харуулжа шадаал даа.

РСФСР-эй габьяата уран зурааша **Дмитрий Брюханов** (Магадан) «Ленинтэй уулзалга» гэһэн багахан зураг бүтээгээ.

Чукотско хахад арал дээрэ ажаһуудаг чукчанууд болон бусад яһатан домогуудаар элбэг юм. Эгээл мэдээжэнүүдэйнь нэгэн—Ленин тухай домог. Тэрэ домог соо Ленин мантан томо баатар юм гэжэ хэлэгдэдэг. Холын культбазада нэгэтэ Ленин тухай кино асарагдаба ха. Тиигэжэ чукчанууд эгээл түрүүшынхеэ (кинодошье һаань) амиды Ленинтэй уулзаба. Эгээл тиимэ үеые уран зурааша бидэндэ харуулна.

Ехэ гэгшын экран дээрэ Ильичые кино харагшад таняад, һөөл гайхаһан янзатай. Ленин багша мантан томо баатар бэшэ, харин хүндэл адли хүн лэ! Этигэхээр бэшэ. Харанхы зал соо кино хаража һуугшадай һүүдэрнүүд (силуэдүүд) элдэб янзаар үгтэжэ, зурагые һонирхолтой болгоно.

Ленинэй дүрэ харуулагдаашегүй һаа, ленинскэ темэдэ хабаатай зурагууд бии. Тэдэнэй нэгэн Ленинэй нүгшэһэн тухай мэдээсэлэй холын Буряад нютагта хүрэжэ ерэһэн тухай хөөрэнэ. Авторынь РСФСР-эй габьяата ажал ябуулагша, Буряадай АССР-эй арадай уран зурааша **Г. Павлов.** Сомоной Соведэй байшанда гашуудал шаналалай туг үлгөөтэй. Уйдхарта мэдээсэл сонсоһон хүн бүхэнэй абари эли тодоор харуулагдаа. Үгытэй арадта эрхэ сүлөө, газар, уһа бэлэглэһэн хүн нүгшэбэ гэжэ юрын буряадууд гашуудан шаналжа байһаар зурагдаа. Бидэн тээшэ нюргаараа эрьеэд байһан хүнэй нюурыень хараашьегүй һаа, бүхы бэе түхэлөөрнь ойлгонобди: энэ хүнэй шаналал юунтэйшье жэшэшэгүй, гүнзэгы...

Энэл темэдэ Хабаровскын уран зурааша **Владимир Овчинников** «Ленинскэ уряа» гэһэн зурагаа зорюулаа. В. И. Ленинэй нүгшэхэдэ, хэдэн мянгаад юрын хүнүүд партиин зэргэдэ ороһон түүхэтэй. Зураг дээрэ залуу хүдэлмэришэн партида орохоёо мэдүүлгэ баряад байһан үедөө зураглагдаа. Залуу хүдэлмэришэнэй шарайда гашуудалта шаналалай хажуугаар шиидэнги зориг туяатана. Ленин нүгшөөшье һаа, хэрэгынь мүнхэ гэжэ тэрэ этигэнэ.

Зональна гурбадахи выставкэ мүнөө Улаан-Үдэдэ нээгдэбэ. Энэ выставкэдэ ленинскэ темэдэ зорюулһан, мүн совет арадай илалта түгэлдэр ажал хэрэгые зураглаһан юумэнүүдэй элбэг байһан ушар Зүүн Сибирь болон Алас-Дурнын уран зураашадай жэлһээ жэлдэ ургажа байһые гэршэлнэ гэжэ һанахаар.

Л. ТИМАШОВА,
искусствовед.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Дорониной «Ленин. Булта Эсэгэ ороноо хамгаалгада» гэһэн зурагһаа фото-буулгабари.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

УРАН БЭЛИГТЭНЭЙ ЖАРГАЛ ТУХАЙ ҮГЭ

(ЗОРЮУЛГА)

Сэбдэг шулуун хүрьһэн дээр
Сэсэгхэнэй һалбараад,
Набша, дэнзээ надхангүй,
Нардахые хараһан гүт?
Зула шэнги бишыхан
Зулай һаруул галханай,
Улаабхима түүдэг болонгүй,
Унтэрхые үзэһэн гүт?
Урда балар сагуудай
Уран бэлигтэ хүнүүдэй,
Эгээлэйнь хүндэ оршолон
Эгээл тиимэ үльгэртэйл!
Ухаа сэдьхэл һайхантай
Уран бэлигтэн түрэбэшье,
Хохидол хүндэ байдал соо
Хосорон һаладаг үйлэтэй
һэн...
Үндэр бэлигтэ заримадай
Үхэрэй шэлдэн эбэртэ
Арадайнгаа байдал һиилэш
һаань,
Анхарха нэгэн олдоогүйл.
Абын эрхим хүбүүнэй
Ангай сагаан яһанда
Сэсэгтэ талаяа һиилэбэшье,
Сэгнэхэ нэгэн тодороогүйл.
Мүнхэдөө олоной һайхашааһан
Мүнгэн хутага, эмээлнүүд,
Зүнэг галзуу баяшуулай
Зүүдхэл болоод хосордог һэн.
Хурга уран басагадай
Хурабша элээһэн
угалзанууд,
Эрэлхэг баянай үхибүүдэй
Энжэ болоод ошодог һэн...
Арбан долоодохи Октябрьда
Ашата Ленинэй һургаалаар,
Агуу партиин заабаряар
«Аврорын» залин нээрээ һэн.
Хүн түрэлтэнэй анханайнь
Хүсэл, найдал бэежэжэ,
Үндэр шадабари, бэлигэй
Үүдэнүүд үргэнөөр нээгдээ
һэн.

Үбэлэй ордон абалсаһан
Үбгэн, залуу хүдэлмэришэд,
Зол сүлөө асарһан
Зоригто матрос хүбүүдүүд,
Хаанай ордон гоёоһон
Хамагай баялиг-зурагуудые,
Алдарта Рембрандтын гениие
Анхаран гайхаал түрүүнээ!
Харин мүнөө, Эхэ оромнай
Хамаг бүхы хүүгэдээ,
Наратай, гэрэлтэй классуудта
Намар бүри ерүүлнэл.
Арба хүрөөдүй хүүгэдэй
Арбагар жаахан гарнуудта
Хурдан гуурһа, карандаш,
Хурса бирэ барюулнал.
Зон арадтаа хүндэтэй
Золтой энхэ һургагшань,
—Сэдьхэлһээ оролдожо
зураарай!—гээд
Сэсэн хүүгэдтээ ханданал даа.
Бодолтойхон тэдэнэй
музейнүүдэй
Богоһо алхажа оромсоор,
—Иимээр зурадаг болоорой!
—гээд
Эхэ оронинь дууданал даа!
Агуу Оронойнгоо илалтые,
Арадайнгаа байдал толотуулһан
Уран зураашадай габьяае
Улаан-Үдэдөө харанабди.
Ашата Ильич багшынгаа
Алдарта ойе угтуулһан
Үргэн галерейдэ орохододоо
Үнэншэ зүрхэеэ баясанабди.
Амжалта хэрэгээ, байгаалияа
Арадтаа харуулха
шадабаритнай,
Арюун гэрэлтэ һолонгын
Амиды үнгөөр толорог лэ!
Совет агуу оронойнгоо
Солото замые гиигүүлдэг,
Олон бүхы бэлигтэдэй
Оюун бэлиг мандаг лэ!

ВЫСТАВКЭДЭ ХАБААДАГШАД ХӨӨРЭНЭ:

Амарай областиин уран зурааша, Хабаровска хизаарай Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшын орлогшо Алексей Васильевич МАЩЕНКО:

— В. И. Ленинэй ойдо зорюулан хэжэ байһан юумэнүүдэйнгээ эрхимэй эрхинүүдые манай уран гартан Улаан-Үдэ хото асараа. Уран зураг, графика, скульптура, һиилүүршэд болон уран дархашуулай бүтээлнүүд эндэ бии. Энэ выставкэдэ түрүүшынхеэ хабаадажа байһан уран зураашад олон. Жэшээнь, В. Кривощенко, Ю. Терепков, А. Кильдяев гэгшэд.

Нүхэр Короленкын гоё һайхан зурагууд, Надежда Ивлевагай скульптуранууд, В. П. Лановенкын элдэб бүтээлнүүд выставкын һаруул һайхан хоёр дабхар байшангай таһагууд соогуур үзэмжэдэ табяатай.

Яхадай АССР-эй Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ, Ойунскын нэрэмжэтэ Яхадай национальна выставкын лауреат Афанасий Петрович МУНХАЛОВ:

— Манай республикын уран гартан тус выставкые хэзээ хэзээнэйхиһээ амжалта ехэтэйгээр угтаба. Яхадһаа асаргдаһан аяар 100 гаран бүтээлнүүд эндэ харуулагдана. Осиповой уран зурагууд, Васильевай графика, Парниковай плакат, Петровой яһаар хэһэн бүтээлнүүдые выставкын эмхидхэлэй комитет һайхашаан шэлэжэ абаа.

Агууехэ Ленинэй үзэл сурталай Яхадай республикада бэелүүлэгдэжэ байһые манай уран гартан өөһэдынгөө бүтээлнүүдээр харуулна.

Сахалинай областиин уран зурааша Гиви Михайлович МИНТКАВА:

— «Совет Алас-Дурна» гэһэн энэ ехэ выставкэдэ Холын хойто хизаарай арад зон, тэдэнэй ажабайдал ехэ эли тодоор харуулагдана. Энээниие уран гараараа харуулжа шадаһан уран зураашадай, һиилүүршэдэй, дархашадай дунда манайшье коллективэй түлөөлэгшэд олон. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн темэдэ зорюулагдаһан энэ выставкэдэ хабаадаһан манай уран зураашад зорилгоёо яһала һайнаар дүүргэжэ шадаа гэжэ һанагдана.

Приморско хизаарай уран зурааша, Владивостогой культурын институдай багша Василий Никонорович ДОРОНИН:

— 1967 ондо манай нютагта нээгдэһэн выставкэһээ хойшо манай уран зураашад мэргэжэлээ нилээд ехээр дээшэлүүлээ. Тус выставкэдэ харуулагдаһан 98 уран зурагууд энээниие гэршэлнэ. Түрэл хизаарайнгаа байгаали харуулжа шадаһан Ким Ковалай уран зурагууд харагшадай үзэмжэдэ табяатай.

Багша Ленинэй заабариин ашаар туһаар Совет ороной зүүн хизаарай хүгжэн бэхижэжэ байһые манай уран зураашад тус выставкэ дээрэ өөһэдынгөө зурагуудаар харуулна.

Камчаткын областиин уран зурааша Анатолий Федорович ВИНОКУРОВ:

— Манай уран зураашадай бүлгэм хэдышье залуу һаа, Алас-Дурна зүгэй выставкэ бүхэндэ хабаадана. Харин энэ гурбадахи выставкэдэ харуулһан юумэмнай урданайхиһаа олон. Уран зураашадай зурагуудаар, уран гартанай янза бүриин бүтээлнүүдээр түрэл областиимнай байгаали, тэндэхи арад зоной ажабайдал яһала һайнаар харуулагдана гэжэ тэмдэглэхээр.

Урдань сүлэлгын орон байһан хизаарай хүгжэжэ байһые, тэндэхи ажалшадай портредүүдые харуулжа шадаһан манай уран гартанай бүтээлнүүд харагшадһаа һайн сэгнэлтэ абаха бээз.

„СОВЕТ АЛАС-ДУРНА-3"

(ВЫСТАВКЫН ЗАЛ СООГУУР)

...урда тээ иимэ хоёр ...авкэ 1964 ондо Ха... ...967 ондо Владивос... ... юм. Гурбадахи Буряадай АССР-тэ ... хадаа манай рес...льтурын министер...ай Уран зураашадай ... үмэнэ ехэ нэрэ ... болоно.

...выставкэнүүдые үн...н уран бэлигтэнэй ... уран һайханайнгаа, ... талаар эрхим бү...нүүлгэдэ элсүүлхэ, ...лта мэргэжэлээ дээ...туһалха, һанал бо...лдаха, али болохо ... харюусаха ба оло...ханай талаар хү...дьхэл бодолыень ба... ...ангин удхатай.

...-Дурна» гэһэн энэ ...выставкэдэ хабаадагша ...дай холбоонуудта ...боложо байһан ехэ ...ые харуулба, эрхим ... олошоржо байһые ...на, урдань байгаа...байһаншье һаа мар... уран зурагай шэнэ ... һэргээгдэжэ, биди ...е харабди.

...түүхын-революционно ... һуудал байдалай, ...совет хүнүүдэй ажа... тухай бүхы жанрай ...шье зурагууд оло...рхуулха бээз гэжэ ...ша тон һүүлэй үедэ ...байгаа ханын зурагшэмэглэлнүүд (ордонуудта, ниитын байшангуудта мүнхэ байхаар һуулгагдадаг), багахан пейзажна зурагһаа эхилээд, гүнзэгы удхатай триптих (бэеэ дааһан гурбан зурагһаа бүридэһэн нэгэ зохёол) хүрэтэр һонирхохоор.

Выставкэ дээрэ графическа зурагууд ехэ һуури эзэлнэ, тэдэ һиилэжэ, дабтажа, түнхижэ, шэрээр, будагаар, бэхээр ба бусад олон хэрэгсэлнүүдээр зуража бүтээһэн нэгэ зурагһаа хэдэн циклнүүд хүрэтэр табигдаһан байха юм. Гадна плакатна зурагууд, номой шэмэглэлнүүд дурадхагдана. Мүн түб хотонуудай театрнуудта хүдэлдэг уран зураашадай мартагдаагүй элдэб зураг, шэмэглэл болон эскизүүдынь олоной анхаралда табигдаа гээшэ. Алташа, мүнгэшэ дархашуулай бүтээлнүүдые, яһан дээрэ, томо ангай һоёо дээрэ һиилэһэн, түмэр, шулуун, модон, гипс мэтэ материалнуудые хэжэ, али болохо аргаар шудхажа бүтээһэн скульптурануудые харахада гайхалтайл байха даа.

Жэшээнь, В. И. Бочанцевай «Ленин Смольнодо» гэһэн зураг харахада, революциин солдадуудтай багшын ямар холбоотой байһаниинь эли харагдана. Үгышье һаа, Ленинэй хэрэгтэ үнэн сэхэ байхын тангариг үгэжэ байһан улаан комиссар тухай В. Д. Овчинниковай, В. И. Бочанцевай «Партизанууд» гэһэн, мүн бусадшье зурагуудай гол шэнжэнь ехэ юрын, удхынгаа талаар гүнзэгы, хүн бүхэндэ хүрэһөөр ойлгогдоно. Энэмнай уран зураашадай гүн бэлигэй ёһотоор бадаржа, мэргэжэл шадабаряа шудалһыень гэршэлнэ бшуу Илангаяа түүхын-революционно темэдэ бэшэгдэһэн зурагуудай геройнуудай зан абаринь элеэр, хэһэн хэрэгыень ойлгохоор, зорилгыень мэдэхээр харуулагдаһан байна. Бусад жанрай зурагуудта национальна сюжедүүд олон үзэгдэнэ, чукчанууд, нанайцууд, буряадууд, яхадууд, ородууд, корягууд болон бусад арадай элдэб үе сагай байдал харуулһан зурагууд тус арадуудай ямар ажалтайе, хуби заяанайнь намтарые, үнгэрһэн сагайнь зоблонгые, мүнөөнэйнь жаргалые ойлгуулна.

Харин портретнэ зурагууд соо Алас-Дурнын хүн зоной түлөөлэгшэдые харанабди. Олон һайн зурагуудта мүнөө үеын совет хүнүүдэй эрдэм ухаан, баян сэдьхэлынь тэмдэглэгдэһэн, революционно түрүү бодолынь, интернациональна үзэлынь элеэр харуулагдаһан байна. Байгалһаа зүүлжээ орон нютагуудай гоё һайхан байгаалиие хаража анжархат, совет хүнэй гар доро хубилан шэнэржэ байгаа Алас-Дурнатай дүтөөр танилсажа, бүри дурлаха арга олгогдохо байна. Номгон далай, Саянай шэлэнүүд, алдарта Байгал, Амар ба Лена мүрэнүүд тус выставкэдэ ерэһэн хүн зониие урмашуулхал байха, илангаяа гоё һайхан байгаалиин нюур шарайе зураашад харуулаад болиногүй, харин тэрэнэй доторой байдал, амин голыень зураглажа гайхуулна бшуу.

Тус выставкэдэ бэлигтэй олон залуу зураашад хабаадаа, тэдэнэй зариманиинь иимэ ехэ харалгада түрүүшынхеэшье хабаадаһан байха юм. А. Р. Бритовагай бэелүүлһэн театрай сценын шэмэглэлнүүд, протредүүд болон хэдэн натюрморт өөрын тусхай маягтай байжа, олоной дундаһаа элеэр тобойно, харин Э. Р. Цыденовэй скульптурна хүдэлмэринүүд, М. Я. Мет...ай натюрмортнууд, Г. Н. Черновой, Э. Д. Аюшеевэй, А. Б. Даржаевай монументальна бүтээлнүүд, Ц. Ф. Архиповай, Г. Н. Баженовэй зарим зурагууд олон залуу бэлигтэнэй мэргэжэл шадабаряа һайн болгожо, найдамтай зураашад боложо ябаһыень гэршэлнэ.

Элитэ уран зураашад К. И. Шебеко, А. М. Федотов, Г. С. Зорин, А. И. Тимин болон бусадай туйлалтанууд болбол ехэ ажалай дүн, саг үргэлжэ бэеэ гамнангүй дуратай ажалдаа үгэжэ ябаһанайнь гэршэ болоно. Яхадай графигууд Э. С. Сивцев, А. П. Мунхалов, В. Р. Батльев, В. С. Карамзин, В. С. Парник гэгшэдэй уран мэргэжэлые гайхахаар, айхабтар нарин нягтаар бэелүүлһэн бүтээлнүүдыень харахада, ганса хүн зон гайхаха бэшэ, харин выставкэдэ хабаадаһан залуу уран зураашад ехэ һургуули абаха байна.

Выставкэдэ хабаадаһан коллективүүдһээ Приморско хизаарай уран зураашад эгээл хүсэтэй байһанаа харуулаа, тэдэ мүнөө үе сагайнгаа гол һудаһые бүхы зурагуудтаа харуулжа шадахаһаа гадна, ехэ эмхитэй, журамтай нүхэд байна.

«Совет Алас-Дурна» гэһэн энэ гурбадахи выставкэ хадаа хабаадагша хизаар, область, республиканүүдай соёлой оршон байдалда тусгаар удха шанартай үйлэ хэрэг болохо байна гэжэ бата этигэмээр.

А. ТУМАХАНИ,
искусство шэнжэлхэ эрдэмэй кандидат.

Түмэр замай Улаан-Үдэ станциин хүдэлмэришэд болон алба хаагшад ашаа тээхэ, буулгаха энэ жэлэйнгээ арба һарын даабари үлүүлэн дүүргээ. Иимэ урагшатай ажалда хабаадаһан тепловозой машинист Андрей Ильич Водяковой нилээд ехэ нүлөө бии. Нүхэр Водяков халаанайнгаа даабари 110—115 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. И. Водяков.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Спорт Спорт Спорт Спорт

МОСКВА ОЛИМПИАДЫЕ УРИБА

Манай Эхэ ороной ниислэл Москва хото 1976 ондо болохо зунай Олимпиин ехэ наадануудые өөрынгөө стадионууд болон спортивна баазанууд дээрэ үнгэргэхые дурадхаһан байна. XXI Олимпиадые эмхидхэн үнгэргэхэ эрхэдэ Москва хотые дурадхаха гэһэн ниислэлэй ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой шиидхэбэриие СССР-эй Олимпиин комитедэй ноябриин 21-дэ болоһон пленум дээрэ соносхобо.

1976 оной Олимпиадые үнгэргэхэ эрхэ олгохые Монреаль, Лос-Анджелес, Флоренци гэхэ мэтэ хотонууд хүсэн дурадхаһан байха юм. Тиимэ хүсэлтэ дурадхалнуудые оруулха болзорой дүүрэтэр үшөө һара үлүүтэй хугасаа үлэнхэй. Энэ үе соо шэнэ дурадхалнууд нэмэжэ болохо. Олимпиин наадануудые хаана үнгэргэхэ тушаа эсэсэй шиидхэбэриие уласхоорондын Олимпиин комитет 1970 оной май һарада болохо өөрынгөө сесси дээрэ баталан абаха байна.

Олимпиин наадануудые Москвада үнгэргэхэ гэһэн Москвагай хотын Соведэй хүсэлтэ дурадхалые һайшаан дэмжэхэ, мүн тэрэ хүсэлтые хангаха тушаа зохихо бэшэгээр уласхоорондын Олимпиин комитедтэ хандаха гэһэн тогтоол СССР-эй Олимпиин комитет абаба. Тэрэ бэшэг доторнь манай ниислэл хотын спортивна олониитэ хадаа 1976 оной Олимпиадые амжалтатайгаар үнгэргэхын тулада бүхы шухала хэрэгтэй юумые бүрин түхеэрхэ ба Олимпиадада хабаадагшадые совет арадай хүндэмүүшэ ёһо журамаар хүлеэн абажа, эрхим һайнаар хангажа шадаха байна гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

(ТАСС).

Эвери БРЕНДЕДЖ.

„ҺАЙН МЭДЭЭСЭЛ!"

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). 1976 оной зунай Олимпиин наада үнгэргэхэ тушаа Москва хото өөрынгөө кандидатурые дэбжүүлбэ гэһэн мэдээсэлдэ [...] хоорондын Олимпиин коми[...] президент Эвери Брендед[...] һонирхолтойгоор хандаба[...] го хотоһоо телефоноор Т[...] ай корреспонденттэй хөөр[...] хэдэө, Брендедж тус хэ[...] «тон һонин мэдээсэл» [...] нэрлэбэ. Тэрэ үшөө [...] «Москвада болоһон ССС[...] арадуудай спартакиада хар[...] байнаб. Мүн танай орон [...] болоһон бусад олон мүр[...] нүүдтэ байлсаһан тулад[...] ветскэ Союзай Олимпи[...] дануудые эрхим һайнаар [...] хэн үнгэргэжэ шадаха б[...] ниие нюдөөрөө үзэжэ эт[...] байнаб. Танай орон дотор[...] нии үзэһэн мүрысөөнүүд[...] һайнаар эмхидхэгдэһэн [...] бэлэй. Би президент һан[...] даа, али нэгэн талые бар[...] хагүй, нейтралитет са[...] ушартайб. Тиигэбэшье [...] оной Олимпиадые эмхидх[...] гэргэхые хүсэгшэдэй эгээ[...] рамжатай томо хотонууд[...] гэн Москва болоно гэжэ[...] дамтай хэлэжэ шадаха бай[...]

АРБАН НАЙМАДАХИ НАМАР...

1951 оной намар республика доторнай хүдөөгэй спорстменүүдые нэгэдүүлһэн «Колхозник» гэжэ спортивна бүлгэм анха түрүүшынхеэ мүндэлөө бэлэй. Тэрэ үедэ дурсагдагша бүлгэмэй гэшүүдэй тоо арба мянганһаа дээшэлдэггүй байһан юм. Хүдөөгэй спортсменүүдэй бэлиг шадабаряа дээшэлүүлэн, һорилго хэхэ зал, стадионууд үгы байгаа. Мүн тиихэдэ таатай зохид спортивна хубсаһан, хэрэгсэлнүүд хододоо дуталдажа, нилээд зобоогшо һэн.

Харин мүнөө тад ондоо болотороо хубилаа. Шэнээр нэрэшэһэн «Урожай» бүлгэмдэ гуша мянга гаран хүбүүд, басагад оронхой. Олонхи колхюзуудта спортивна талмай, мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдээр хүсэд хангагданхай залнууд баригдаа. Байгша оной зун үнгэргэгдэһэн Буряадай профсоюзуудай спартакиадада «Урожай» бүлгэмэй суглуулагдамал команда гурбадахи һуури эзэлжэ, сууда гараһан «Спартак», «Локомотив», «Забайкалец» бүлгэмүүдые ахяа һэм шуу. Эдэ бүхы туйлалтанууд агууехэ багша Владимир Ильич Ленинэй ба мүнөөдэр нээгдэхэ колхознигуудай бүхэсоюзна III съездэ зорюулагдаһан юм.

Хүдөөгэй спортсменүүд! Эдэ үгэнүүдые дуулахадаа, табаһ хушуута адууһа малаа тобиржуулан адуулжа байһан малшадаймнай найр зугаата һайндэрнүүд һанаандатнай ороно ёһотой. Намжаа дулаан нажарай ногоон торгон хибэсээр хушагдаһан зүлгэ талмай дээрэ номо һаадагаа үргэлһэн буурал сагаан толгойтой үбгэжөөлнүүд, залуушуул, хүдэр шанга бэетэй бүхэ барилдаашад, хатарша, жороо эмнигүүдые унаһан эдир хүбүүд гаража, хуур, лимбын ирагуу аялга доро мүрысэжэ, бэлиг шадабаряа, хүсэ шадалаа туршалсадаг заншалтай. Эгээл эндэ илажа гарагшадынь олоной магтаал һайшаалда хүртэжэ, нютаг нугаараа суурхадаг байһан юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ «Урожай» бүлгэмэй зэргэдэ дүй дүршэлтэй, мэргэжэл шадабаритай, шамбай бэетэй, шандааһа шангатайшуул горитойхоноор олошороо. Хэрбээ «Колхозник» бүлгэмэй анха түрүүшынхеэ эмхидхэгдэхэдэ, тэрэнэй зэргэдэ СССР-эй спортын мастер, мастерта кандидат гэһэн нэрэ зэргэтэй нэгэшье хүн үгы байһан һаа, мүнөө хэдэн арбаад хүнүүд спортын элдэб зүйлөөр нэрэ зэргэтэй болонхой. Хүдөөгэймнай бүхэ барилдаашад «Урожай» бүлгэмэй Буряадай АССР-эй ба РСФСР-эй Центральна Совендэй түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөнүүдтэ нэгэтэ бэшэ илалта туйлаһан намтартай.

«Урожай» бүлгэмэй зэргэдэ СССР-эй спортын мастер, хүдөөгэй барилдаашадай дундаһаа Советскэ Союзай чемпион болоһон Нима Ивахинов, мэргэн харбагшад, СССР-эй спортын мастернууд Даша-Нима Эрдынеев, Галина Эрдынеева, Батожаб Бальчинов, Вячеслав Гуров болон бусад олон спортсменүүд урган гараһан байна.

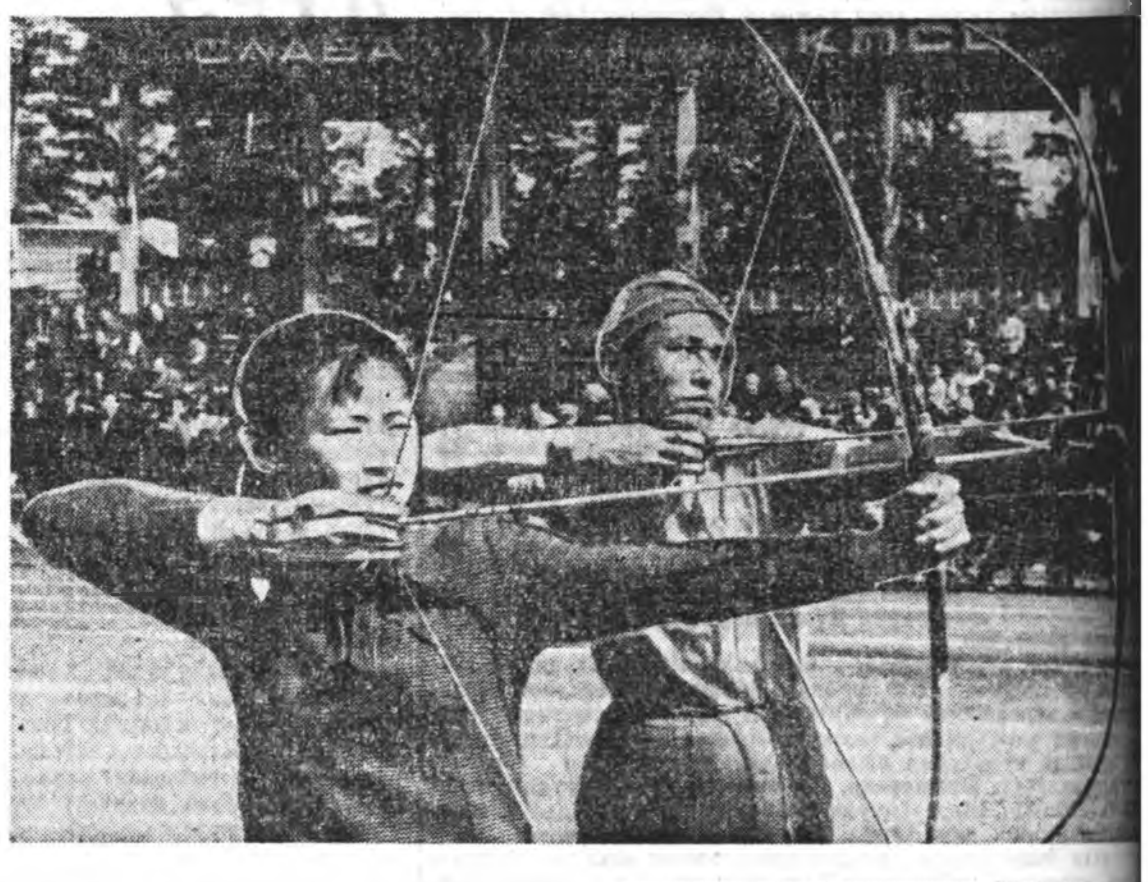
Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхоздо, Баргажанай, Хориин, Кабанскын аймагуудаар бүхэ барилдаашад, һур харбагшадай, футбол, хоккей наадагшадай секцинүүд эмхидхэгдэһээр үнинэй. Эндэ дүршэлтэй спортсменүүд Андрей Жамьяндамбаев, Нима Ивахинов, Даша-Нима Эрдынеев болон бусад бэлиг шадабаря ерээдүйн спортсменүүдтэ заажа үгэдэг, али болохоор туһалалсадаг байна. Эгээл тиимэһээ бэлигтэй спортсменүүдэй хүтэлбэри доро спортын орёо нарин «нюуса» мэдэхэ шамбайшуул жэлһээ жэлдэ олошорно.

Энэ жэлэй май һарада Сэлэнгын аймагай спортсменүүд В. И. Ленинэй түрэһэн 100 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулан, түрүүшынхеэ марафоной урилдаа эмхидхээ.

Мүнөө «Урожай» бүлгэмэй спортсменүүд РСФСР-эй арадуудай үбэлэй IV спартакиадада хабаадалсахаяа горитойхон бэлэдхэл хэжэ байнхай. Хүдөөгэй спортсменүүд энэ ехэ тулалдаанай үедэ санаар ба хоккейгээр мүрысэхэ юм. Энэшье тэмсэлдэ манай спортсменүүд амжалта туйлахал байха.

Мүнөөдэр нээгдэхэ Колхознигуудай бүхэсоюзна III съездые хүдөөгэй шамбай бэетэй, шандааһа шангатай спортсменүүд ажалай ба спортын нилээд ехэ амжалтаар угтажа, саашадаа энэ илалтаяа улам батадхахын тула бүхы хүсэеэ элсүүлэн тэмсэнэ.

В. БАЛДАЕВ,
областной Совендэй «Урожай» бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һур харбагшад Д. Эрдынеев, Н. Будаева.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Репортаж

БААТАРАЙ ДУРАСХААЛДА

Хяагтын аймагай Ехэ-Нугын совхозой Десятниково тосхон хэзээ хэзээнэйхиһээ үлэмжэ һайханаар шэмэглэгдэнхэй. Һургуулиин, магазинай, хүдөөгэй клубай байшангай орой дээгүүр Улаан тугууд намилзана. Хүн зон олон, хухюутэй зугаатай хүлгэнэ. Тосхоной дунда тодхогдоһон радиомикрофон Совет ороной ниислэл хото—Москваһаа һүүлэй һонинуудые дамжуулжа дүүргээд, амаралтын үдэрэй шог зугаатай, һонирхолтой хөөрөө, дуу хүгжэм зэдэлүүлнэ.

Һаяхан хадаһан Сүхэ мүрэнэй сэл хүхэхэн мүльһэн дээгүүр мүнөө үглөөнһөө эхилжэ машинаар гүйлгэлдэдэг болонхой. Аймагай түб-Хяагта хотоһоо Ехэ-Нугын совхозой Десятниково тосхон тээшэ хэдэн томо автобус, хүнгэн автомашинанууд субана.

Ноябриин 16-най тунгалаг намжаа үглөөгүүр. Мүнөөдэр аймагай эмхи зургаануудай, предприяти, колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэд энэ нютагай түүхэдэ холбогдохо ушаралые тэмдэглэхээ олоороо эндэ ерэбэ.

Шэнэ-Десятниково тосхоной эхин һургуули, совхозой хоёрдохи отделени Советскэ Союзай Герой Павел Илларионович Банновай нэрээр алдаршанхай. Энэ тосхон тус нютагай баатар хүбүүнэй түрэһэн тоонто. Тэрэнэй алдар габьяагай үеын үедэ дурсагдажа байхын тулада эндэ бодхоогдоһон хүшөөе баяр ёһололой журамаар нээлтэдэ хабаадалсахаяа иимэ олон хүн сугларба бшуу.

Тосхоной клубай дэргэдэ автобусууд, ашаанайшье машинанууд жэрылдэн, зэлэ татан зогсоно. Оркестр хүнгэн хүгжэмэй, маршын аялга зэдэлүүлнэ. Һайндэрэйхеэр хубсалһан хүбүүд, басагад, һургуулиин шабинар, малшад, таряашад, мэргэжэлтэд, сагаан һахалтай үбгэд, наһажаал абгайнар сугларанхай. Бүгэдэ баяртай хүхюунүүд. Энеэлдэнэ, хөөрэлдэнэ. Наһатайшуул үни үнгэрһэн үеын хосорогдомол харанхы байдалые мүнөө сагай баяр баясхаланта, эрдэм соёлоор түгэс энхэ түбшэн һуудалтай жэшэн ябинад. Хуушанай улаан партизанууд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадалсаһан хүнүүд, ажал хүдэлмэриин алдартан—баатарнууд орден, медальнуудаа зүүгээд ерэһэн байна.

Иимэ сэнгэлиг ехэ баяр ёһололой тус тосхондо оркестр хүгжэмтэйгөөр үнгэргэгдэхэнь тоншье хомор тохёолдодог ушар байһаниинь лабтай. Теэд мүнөөдэр нютагайхидай намтар түүхэтэй холбоотой ушарал болобо ха юм.

Үдэрэй 12 часта жагсаал эхилбэ. Тосхоной һургуули клуб хоёрой хоорондохи талмай дээрэ бодхоогдоһон Баатарай энэ хүшөө сагаан бүдөөр пэмэргээтэй. Хүшөөгэй хоёр талада автомат үргэһэн сэрэгшэд хүндэтэ харуулда зогсобо. Баруун гар талада—граждан дайнай болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветерануud, нүгөө тээгүүрнь тосхоной ажалшад, айлшад зэргэ хашан жагсана. Тэдэнэй дунда Геройн нүхэр эхэнэр Федосия Даниловна, үхибүүдынь: Алас-Дурна зүгэй хилын харуулай офицер Иван Павлович, сэрэгэй албанда ябажа байһанаа түр зуурын амаралтаар ерэһэн сэрэгшэ Михаил, Хяагтын медучилищиин 3-дахи курсын студент Тамара, совхозой һаалишан Ирина бии. Нютагай эгээн хүндэтэй үбгэдэй зэргэдэ А. Г. Баннов, Т. Н. Серых, Е. А. Григорьев болон бусад жагсана.

Геройн дурасхаалай хүшөө нээлгэдэ зорюулагдаһан ажалшадай митингые КПСС-эй райкомой болон аймагай Совендэй гүйсэдкомой даабаряар аймагай хүдөө ажахын үйлэдбэриин управлениин начальник Б. Б. Базаров нээбэ.

КПСС-эй Хяагтын райкомой секретарь Н. Е. Белозеров баярай митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тус тосхоной алдар габьята хүбүүн Павел Илларионович Банновай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай фронт дээрэ гаргаһан баатаршалга тухай тобшохоноор тогтоһон байна. 1943 ондо Орловско-Курскын шэглэлдэ Германиин фашистнуудые үй бута сохиһон үсэд шанга байлдаанда Павел Илларионович онсо шалгарһан байна. Июлиин 7-ной үдэр дайсанай 8 танкда эсэргүүсэн тэмсэхэдээ, гурбыень һүнөөн шатаагаа, мүн 10-най үдэр болоһон тулалдаанда дайсанай 6 танк гансаараа усадхажа шадаа. Эрэлхэг зоригто сержант Баннов дайсанай хуягта машина, танкнуудые һамна бала буудалаг буугай расчет толгойлжо ябаһан юм.

1943 оной июль һарада болоһон һүртэ шанга байлдаанда шэн зориг, баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө СССР-эй Верховно Совендэй Президиумэй 1943 оной августын 28-най Указаар Советскэ Союзай Геройн алдар солодо хүртэһэн байна.

Дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр түрэл нютагаа бусажа, энхэ түбшэн сагай ажал хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр оролсожо ябаһанаа 1949 ондо наһа бараһан юм.

Баярай митинг дээрэ тус нютагай һургуулиин һурагшад, пионернүүд баярай жагсаалда зогсожо, Ленин багшын, Коммунис партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ байха тухайгаа тангариглаа.

Нютагай улаан партизануудай үмэнэһөө И. Е. Баннов, баатарай хүбүүн офицер Иван Павлович Баннов, совхозой директор А. А. Никитин болон бусад дурасхаалай үгэ хэлэхэдээ, нютагаймнай баатар хүбүүн Павел Илларионович Банновай мүнхэ дурасхаалда табигдаһан хүшөө хадаа Совет Эхэ орондоо, арад зонойнгоо хэрэгтэ хизааргүй үнэн сэхэ байхые хэтэ мүнхэдөө һануулжа байха нангин тэмдэг мүн болоно гэжэ тэмдэглэбэд.

Ехэ-Нуга нютагай болон бүхы аймагай ажалшад баатарай хүшөө бодхоожо байхадаа, алдарта багша Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе ажал хүдэлмэриин ехэ амжалтаар угтахын түлөө аһан шадалаараа оролдохобди гэжэ мэдүүлнэ.

Баярай митингын түгэсхэлдэ, баатарай хүшөөгэй дэргэдэ олон веногууд табигдаба. Хүгжэмэй ирагуу аялгын дунгиноон доро хэдэн буугаар салют үгтэбэ.

Д. ЦЫБЕНОВ,
манай тусхай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Геройн эхэнэр Федосия Даниловна хүбүүд офицер Иван рядовой Михаил хоёртойгоо хүшөө нээлгын үедэ.

А. СУРМАЧАЙ фото.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

США договорые эсэслэн баталба

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Ядерна зэбсэг тараан дэлгэрүүлхэгүй тухай договорые США ноябриин 24-дэ эсэслэн баталаа. Энэ договорые эсэслэн баталалгада хамаатай тусхай документнүүдтэ президент Р. Никсон Сагаан байшан соо гар табиһан байна. Гар табилгын ёһолол дээрэ үгэ хэлэхэдээ, «бүхы хүн түрэлтэндэ дэлхэй дээрэ аюул тохёолдуулхагүй зорилготой уласхоорондын шухала хэлсээ эсэслэн баталха ябадалые США-гай правительство түгэсхэбэ» гээд тэрэ хэлээ.

ВЬЕТНАМДА ХЭДЭГ США-гай ГЭМТЭ ЯБУУЛГАНУУД

ХАНОЙ. ТАСС-ай корреспондент **С. Афонин** иигэжэ дамжуулба:

Американска авиаци 1968 оной ноябрь һараһаа эхилээд 1969 оной октябрь хүрэтэр ДРВ-гэй газарые агаарһаа тагнахын тула 11.580 ниидэлгэ хээ. Тагнуулай 85 ниидэлгэ Ханой шадар, 125 ниидэлгэ Хайфон шадар хэгдэһэн байна. Энэ сагай хугасаа соо американ авиаци ДРВ-гэй районуудые 608 дахин бомбодоо, тэрэ тоодо 5 мянга 800 үлүүтэй фугасна бомбо, шарикова бомботой 460 кантейнер хаягдажа, жолоодогдодог ба жолоодогдодоггүй олон тоото ракетнэ снарядууд табигдаа. Тэрэнһээ гадна, «В-52» гэжэ американска стратегическэ бомбардировщигууд ДРВ-гэй зарим районууд дээрэ 3500 тонно бомбо хаяа. Вьетнамда эсэргүү американ гэмтэ ябуулгануудые мүрдэхэ комисси эдэ тоонуудые ДРВ-гэй олониитын түлөөлэгшэдтэ, Вьетнамай болон хариин гүрэнүүдэй журналистнуудта зорюулһан пресс-конференци дээрэ соносхобо.

Һүүлэй жэлдэ демилитаризованно зонын хойто хубиие артиллереэр ходо буудаһан, 4700 снаряд табиһан байна. Байгша оной июль һарада американ самолёдууд химическэ хорото бодосуудые энэ зоно дээрэ, Бинь-Линь район дээрэ сасаһан юм. Эдэ эзэрхэг түримхэй ябуулгануудһаа уламжалан олон хүнүүд алуулаа, материальна ехэ хохидолдо ороо.

Энгэй зондо эсэргүү хэһээлгын ябуулганууд американ авиациин бомбодолгоёо улам һүжэрөөһэн ушар, Урда Вьетнамда химическэ зэбсэг хэрэглэлгэ гэхэ мэтэ Урда Вьетнамда эсэргүү США-гай гэмтэ хэрэгэй баримтанууд мүн лэ пресс-конференци дээрэ дурдагдаа. Һүүлэй үедэ 285 мянган энгэй хүнүүд хорото бодосуудта дайрагдаһан, тэдэнэй 500 хүниинь үхэһэн байна гээд США-гай империалистнуудай ба тэдэнэй туһамаршадай сэрэгэй гэмтэ ябуулга буруушаалгын комитедэй мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. 905 мянган гектар газар ашаглагдахаяа болёо.

Ханойн документальна киногой студиин, «Сүлөөрэлгэ» гэжэ киностудиин, мүн Кубын ба Японой кинооператорнуудай буулгаһан Вьетнамдахи американ сэрэгшэдэй гэмтэ ябуулганууд тухай хэдэ хэдэн документальна фильмүүд пресс-конференциин үедэ харуулагдаа.

Бүхы дэлхэйн олониитын һанал бодолдо зүрин, США-гай хүтэлбэрилэгшэд Вьетнамдахи эзэрхэг түримхэй гэмтэ дайн байлдаагаа шангадхаха, саашадань үргэлжэлүүлжэ байһаар, гэжэ Вьетнамда ябуулдаг американ сэрэгшэдэй гэмтэ ябуулгануудые мүрдэхэ комиссиин түрүүлэгшэ Фам Ван Бать пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

Индира Ганд[...] мэдүүлг[...]

ДЕЛИ. (ТАСС). «Манай [...] социализм байгуулга арад[...] болоно» гээд Индиин пре[...] нистр Индира Ганди Индиин[...] нальна когресс гэжэ парт[...] индиин комитедэй (ВИКК) [...] сиин хүдэлмэреэ дүүрга[...] рюулагдажа Делидэхи [...] Улаан фортдо болоһон е[...] дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүү[...] ной үмэнэ тохёолдожо бай[...] хэшээлнүүдые дабалгада[...] арадта имагтал социали[...] гээд Индира Ганди онсол[...] лээ. «Социализм халаа [...] ба экономическа талаар [...] революци хэхэ гансахан [...] маанадта боложо үгэнэ» [...] мьер-министр заагаа. Хэр[...] тическэ парти арадай һа[...] эрилтэнүүдые хараада [...] байгаа һаа, тиимэ парти[...] хүтэлбэрилжэ шадахагүй [...] ра Ганди хэлээ.

ВИКК-гэй ээлжээтэ[...] Делидэ болоод, ноябри[...] дүүрэхэдээ, демократическ[...] хэлгэнүүдые бэелүүлхэ та[...] диин правительствын, конг[...] тиин баримталдаг хараа [...] лаблаһан байна. Сесси[...] Индиин хуби заяанда шу[...] шанартай гээд премьер-ми[...] шань тэмдэглээ. «Имагтал [...] дэбжэлтэтэй, урдаа табигд[...] һан зорилгонуудые эли то[...] дог лэ байхадаа, тэрэ агу[...] рилгонуудые дүүргэжэ, [...] хёолдолог гээгдэнги ба үг[...] байдалые зайсуулха асу[...] амжалтатайгаар шиидхэж[...] гээд түгэсхэлдөө Индира Г[...] дүүлээ.

ШЭНЭ ХАРАТА ЯБУУЛГА

ЛОНДОН. (ТАСС). Суэцкэ канал шадар ОАР-тай буудалдаанай зогсоогдоһон газарта израиль сэрэгэйхид шэнэ харата ябуулга гаргаа.

Рейтер агентствын корреспондентын Каирһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, Аль-Кантара, Аль-Балях, Деверсуар ба Кеббрит шадар байһан египет сэрэгүүдые ноябриин 23-най үдэшэ израиль самолёдууд дүрбэн час хахадай турша соо бомбодоо. ОАР-ай агаарһаа хамгаалха хүсэнүүдэй израиль самолёдуудые буудахадань тэдэнэр бомбонуудаа бүри дээгүүр ниидэжэ ябахадаа хаяха баатай болоо, ямаршье хохидол ушаруулаагүй.

„Аполлон-12" газарта ойртожо ябана

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Гурбан космонавтын һуужа ябаһан замбуулинай «Аполлон-12» гэжэ онгосо Газарта ойртон дүтэлжэ ябана. Ноябриин 24-нэй һүниин тэн багта онгосо «Һара—Газар» гэһэн замайнгаа хахадыень гаталаа.

Космонавтнуудта намдуу түбшэн үдэр байжа, тэдэнэр ниидэлгын үеын адаглалтануудые хээ.

Һара дээрэ хүдэлхэдэ угаа хилбар хүнгэн, оройдоошье эсээгүйбди гээд Ч. Конрад ба А. Бин мэдээсээ. Конрадай һанамжын ёһоор, саашадаа һара дээрэ космонавтнуудта найман часай хүдэлмэриин үдэр тогтоожо болохо байна. Һарын татаса, дэгдэн хөөрэлгэ газарайхида орходоо аятай гээд Бин ажаглалта хэһэн байна.

Космонавтнуудай мэдүүлһэнэй ёһоор, һара дээгүүр ябахада угаа хүнгэн, зүгөөр тэдэнэр оло дахин жэгдээр ябажа шадахаяа болидог, бүдэрдэг байгаа, жаахан уруудалгын болоходо унашан алдахаар.

Һарын нюруу дээрэ бууха үедөө космонавтнуудай эдеэлхэ, ундалха (һара дээрэ тэдэнэр ехээр ундаа хүрөө) аргатай байхын тулада скафандрнуудые хубилтахые космонавтнууд дурадхаа.

Космонавтнуудай хэлэһэнэй ёһоор, һара дээрэ нойр бархадаа, зүүдэлэгдэнэгүй, зүгөөр һарын кабина соо дүүжэн шэрээ дээрэ унтахада аягүй. Аргагүй хүнгэхэн болошооб, хэбтэжэ байһан дүүжэн сеткэмни намхайгаагүй, жэгдэ шахуу зандаа байгаа гээд Бин хэлэһэн байна. Һара дээрэ удаан саг соо байхадаа «Сервейор-3» гэжэ автомат станциин металлическа хубинууд бэлэхэнээр отолон тайрахаар, харин кабельнүүдынь угаа хэбэрэг болошонхой байгаа.

Һарын хүрьһэн боро үнгэтэй. Конрадай һанамжын ёһоор, һарын харагдадаггүй талань газарай хооһон губи талануудта адлирхуу.

Һара дээрэһээ микроорганизмуудые асаржа магад байһан дээрэһээнь, «Аполлон-11» онгосын экипаж шэнги «Аполлон-12» онгосын экипаж газар дээрэ хахад һара үлүүтэй саг соо «карантинда» байха болоно. Авианосец дээрэ космонавтнуудай гарахадань, тэдэниие карантинна фургон соо оруулха. Тэрэнь Хьюстондохи (Техас штат) һарын лабораторидо абаашагдаад, космонавтнууд тэндэ декабриин 10 хүрэтэр байха. Космонавтнуудтай суг байха врачнар, тэдэниие хангаха хүдэлмэрилэгшэд ноябриин 24-һөө карантинда оруулагданхай.

Мүнөөнэй карантин урдынхидаал адли тиимэ шанга байхагүй. Биологическа талаар илгагдахын тулада тэдэнэр тусхай костюмуудые үмдэхэгүй, имагтал нюуртаа багуудые үмдэнхэй байха.

«АПОЛЛОН—12» ОНГОСО НИИДЭЛГЭЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК, ноябриин 25. (ТАСС). Ч. Конрад, Р. Гордон, А. Бин гэжэ эрэлхэг гурбан космонавттай «Аполлон-12» замбуулинай онгосо Пагопагогой (Самоа аралнууд) зүүн урда Номгон далай дээрэ үсэгэлдэр, Москвагай сагаар 13 час 58 минутада ниидэлгэеэ дүүргэбэ.

Эдэ космонавтнууд ноябриин 14-дэ Газарһаа ниидэн гараад, «Һарын аяншалгада» 10 үдэр үлүүтэй ябаа.

• • •

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). «Аполлон-12» онгосын бууһан газарһаа космонавтнууд Ч. Конрад, Р. Гордон, А. Бин гэгшэд «Хорнет» гэжэ авианосец дээрэ вертоледоор асарагдаба.

Космонавтнууд авианосец дээрэхи тусхай карантинна фургондо ороо. Тэрэнь Хьюстон хотодохи «Һарын лабораторидо» абаашагдаха юм. Ч. Конрад, Р. Гордон, А. Бин гэгшэд декабриин 10 болотор каратинда байха.

Космонавтнуудай һара дээрэһээ асарһан шорой шохойн дээжэ ба бусад хэрэгсэлнүүд Хьюстондохи лабораторидо ноябриин 25-да эльгээгдэхэ.

„ПРАВДА БУРЯ[...]“ МҮНӨӨДЭРЭ[...] НОМЕР[...]

Нэгэдэхи хуудаһанда: [...] нигуудай бүхэсоюзна [...] съездын нээгдэһэн тухай [...] мационно мэдээсэл. [...] КПСС-эй Центральна [...] эльгээһэн амаршалга. [...] һүүлэй мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: [...] шалтаг дурдахагүй» гэһэ[...] ромашина» заводой [...] М. Голубенко гэгшы[...] «Байһанаа хадагал[...] гэһэн С. Андрусенко, В. [...] гэгшэдэй корреспонден[...] тэдэ ерэһэн харюунууд.

Гурбадахи хуудаһанда: [...] военкомадай политотд[...] чальник Н. Соболевой [...] патриодые хүмүүжүүлх[...] статья. Редакцида ерэ[...] гүүд. Хилын саанаһаа [...] ТАСС-ай телеграммануу[...]

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [...] тын һонинууд.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУД[...]

● Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР. ● Н-04724. Зак. №